

FOKUS LANDSBYGD

samspelet mellan stad och land i Det flerkärniga Skåne

FOKUS LANDSBYGD

Samspelet mellan stad och land i Det flerkärniga Skåne

Skåne har en unik närhet mellan stad och landsbygd. Med 247 tätorter med små avstånd sinsemellan skapas många kontaktytor mellan städer och landsbygder. För skåningen innebär detta att det finns en närhet mellan boende, natur och kulturupplevelser, arbete och utbildning - en förutsättning för en attraktiv livsmiljö. Närheten mellan stad och landsbygd ger också en bra grund till att utveckla tjänster och produkter inom grön tillväxt och cirkulär ekonomi.

De senaste åren har det varit ett stort fokus på landsbygden både i den nationella politiken och i media. Fokus har huvudsakligen legat på problem som fränflyttning, bristande tillgång till service, arbetstillfällen och avveckling. En bild som inte stämmer överens med den skånska landsbygden. Strukturbild för Skåne vill med detta TemaPM ge en annan berättelse om landsbygdenas potential och visa på de möjligheter som finns till en hållbar utveckling av hela Skåne. Genom en framsynt planering som inkluderar både stad och landsbygd har Skåne unika förutsättningar att utvecklas till en hållbar och livskraftig region.

December 2017

Upplaga: 1200 exemplar

Layout: ID Kommunikation AB

Kartor: Region Skåne

Tryckeri: Exakta

Projektgrupp Strukturbild för Skåne

Anne-Lie Mårtensson, samhällsplanerare

Sofie Larsson, samhällsplanerare

Ile Urde, samhällsplanerare

Therese Andersson, projektägare

Referensgrupp Region Skåne

Ulf Kyrling, Innovation och entreprenörskap

Karl-Magnus Lenntorp, Kulturförvaltningen

Emma Morin, Kollektivtrafikmyndigheten

Peter Groth, Folkhälsa

Lene Hansson, Miljö

Bo Fransman, Miljö

Omvärldsanalys och dokumentation under seminarier

Kreera: Kristina Hermansson och Emil Gottberg

Föreläsare under seminarier

Johanna Nilsson & Maria Lillieström, härifrån.nu

Christel Gustafsson, Region Kronoberg

Malin Rizell, Helsingborgs stad

Magnus Alfredsson, Malmö stad

Lars Winther-Hansen, Region Skåne

Petronella Warg, Min Doktor

Jonas Hedlund, Region Skåne

Maja Söderberg, Mobilsamåkning

Hilda Bengtsson, Västtrafik

Emma Morin, Region Skåne

Inger Sellers, Region Skåne

Carina Zachau, Örkellunga kommun

Peter Palm, Malmö högskola

Lina Rosenstråle & Sandra Lennartsson, Östra Göinge kommun

Peter Groth, Region Skåne

Christel Avendal, Lunds universitet

Linnea Hassis, Arena för tillväxt

Sofie Bredahl, Simrishamns kommun

Susann Cardell, Åstorps kommun.

Helena Kurki, Innovationscenter för landsbygden

Anders Petersson, Romeleslingan

Fredrik Lager, Kristianstads kommun

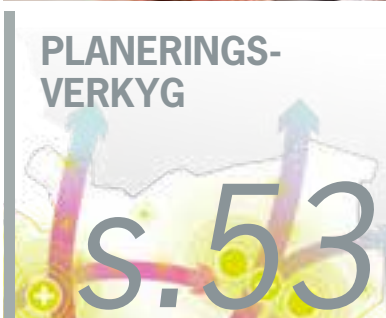
Josefine Wahlström, Bjuvs kommun

Thomas Niedomysl, Lunds universitet

Anna-Karin Berglund, Sveriges kommuner och landsting

Helena Nilsson, HUT Skåne

Åse Classon, Hela Sverige ska leva

INNEHÅLL

Projektet och processen	4
OM STAD & LANDSBYGD	
Att planera för landsbygden är att planera för Skånes utveckling	7
Den urbana normen	10
Samtal med Thomas Nedomysl	11
Identitet och nya framtidsbilder	12
Landskapet	13
Cirkulär ekonomi och ömsesidigt beroende	14
Landsbygdens många definitioner	16
BOENDE & LIVSMILJÖ	
Staden växer inte på bekostnad av landsbygden	19
Samtal med Carina Zachau	21
En attraktiv livsmiljö	24
Kulturens betydelse	26
Analys: Skånes folkhälsoenkät	27
Demografi och flyttmönster	29
NÄRINGS LIV, BESÖKSNÄRING & ARBETSMARKNAD	
Arbetsmarknad och näringsliv	33
Exempel Bjuv	35
Innovativ landsbygd	35
Besöksnäringen lyfter samhället	39
Föreningslivet och den idéburna sektorn	40
Samtal med Sofie Bredahl	41
MOBILITET & TILLGÄNGLIGHET	
Tillgänglighet via digital infrastruktur	43
Hur kan Skåne bindas samman?	48
Exempel: Västra Götaland	50
Samtal med Maja Söderberg	51
PLANERINGSVERKTYG	
Planera för stad och landsbygd	53
Referenser	63

Projektet och **PROCESSEN**

Projektet samspelet stad & land initierades av Region Skåne inom ramen för Strukturbild för Skåne utifrån ett behov av att tydliggöra samspelet mellan stad och landsbygd, samt tydliggöra hur Region Skåne och Skånes kommunala aktörer kan fördjupa kunskaperna inom ämnet.

I projektets inledande del togs kunskapsmaterialet *Samspel stad och land i Det flerkärniga Skåne* fram. Broschyren syftade till att skapa en bild över Skåne förutsättningar samt att bjuda in till samtal om hur Strukturbild för Skåne kan arbeta vidare med frågorna. I maj 2016 hölls en tankesmedja i Sjöbo med inbjudna aktörer från kommuner, myndigheter och näringslivet för att tillsammans diskutera frågorna, med utgångspunkt från broschyren. Under workshopen identifierades flera ämnen som sedan blev grunden för tematiska fördjupningar i det fortsatta arbetet samt utgjorde avgränsning för det breda ämnet.

Under hösten 2016 – våren 2017 genomförde Strukturbild för Skåne en seminarierie med fem workshoptillfällen runt om i Skåne, utifrån temana Mobilitet och tillgänglighet, Boende och livsmiljö, Näringsliv, kultur och turism samt Resurser och makt. Syftet med seminarierien var att gemensamt diskutera utmaningar, möjligheter och planeringsförutsättningar för samspelet mellan stad och landsbygd i Skåne.

Under seminarierien har deltagarna haft möjlighet till fördjupande diskussioner och olika föredragshållare har hållit inspirerande föreläsningar på olika teman. Det har varit en bred representation av föredragshållare från akademien, näringslivet, idéburen sektor, kommunala tjänstepersoner, kommunala politiker, länsstyrelsen och Region Skåne. Under seminarierien har engagemanget från deltagarna varit stort och de har tillsammans bidragit med sina idéer och erfarenheter. Detta TemaPM är ett resultat från de föreläsningar och diskussioner som förts under seminarierien.

J. ALTHEN'S
SKRÄDDERI - AFFÄR
Östergatan 12

GRAND RESTAURANT HIPPODROMEN
NYTT. ELEGANT. FÖRSTKLASSIGT.
CAFÉ. MATSALAR & BILLARDE

GUST. WOLKE
VIN &
SPIRITUOSA AFFÄR

CHRISTENSON & CO
SKYLTFABRIK
ÅKERGATAN 4
TELEFON 1801

REI-MYRE
GLAS
ÄR FINAST

MALMÖ BILLIGASTE
MANUFAKTUR- &
KAPP-AFFÄR
Florentin Steneberg

ÉTAGE

SKÅNE

1,3

miljoner invånare

247

tätorter

Att planera för landsbygden är att *planera för* Skånes utveckling

Skånes landsbygder har varierande förutsättningar och bidrar till Skånes utveckling på olika sätt. Samtidigt som bilden är komplex är det sällsynt att denna komplexitet tas om hand i den fysiska planeringen. Bilden av landsbygden som målas upp är ofta homogen och ensidig i förhållande till den kunskap som finns om stadens förutsättningar.

Strukturbild för Skåne vill därför stimulera till en dialog kring hur den fysiska planeringen kan bidra till att förbättra möjligheterna för landsbygdsutveckling och bidra till ett ökat samspel mellan våra städer och landsbygder.

En unik närhet mellan stad och landsbygd i Det öppna Skåne

Med 1,3 miljoner invånare är Skåne en storstadsregion. Med runt 247 tätorter har Skåne dessutom en större närhet mellan tätorterna än någon annan del av Sverige. Denna flerkärniga ortstruktur är en av Skånes styrkor. Variationen av byar, orter, städer och skogar, åkrar, parker, stränder och hav inom relativt liten yta med korta avstånd och hög tillgänglighet är unik.

För att Skåne ska kunna utvecklas på ett hållbart sätt och utgöra en attraktiv livsmiljö, krävs att Skånes olika aktörer verkar mot gemensamma mål för hur Skåne bör vara och uppfattas i framtiden. I Skånes regionala utvecklingsstrategi *Det öppna Skåne 2030*, som antogs 2014, presenteras en målbild där Skåne ska vara öppet i sinnet, öppet för alla och med ett öppet landskap.

Målbilden lyfter vikten av mångfald, fler människor och nya idéer. Det framtida Skåne ska kännetecknas av hög tolerans och stor delaktighet i gemensamma samhällsfrågor. Storstaden är granne med den lilla byn på landet och den flerkärniga karaktären och de goda kommunikationerna skapar dynamik och många sätt att leva på. I Det öppna Skåne ska det gå att bo och verka både på landet och i staden.

Relationen stad och landsbygd har flera tydliga kopplingar till den övergripande målbilden, vilken ska nås genom fem prioriterade ställningstaganden i den regionala utvecklingsstrategin. Alla dessa ställningstaganden är relevanta ur ett stad/land-perspektiv, men särskilt ställningstagandet om att Skåne ska erbjuda framtidstro och livskvalitet och dra nytta av sin flerkärniga ortstruktur. Här konstateras att stad och landsbygd behöver stärkas utifrån sina respektive behov och samspelet dem emellan utvecklas.

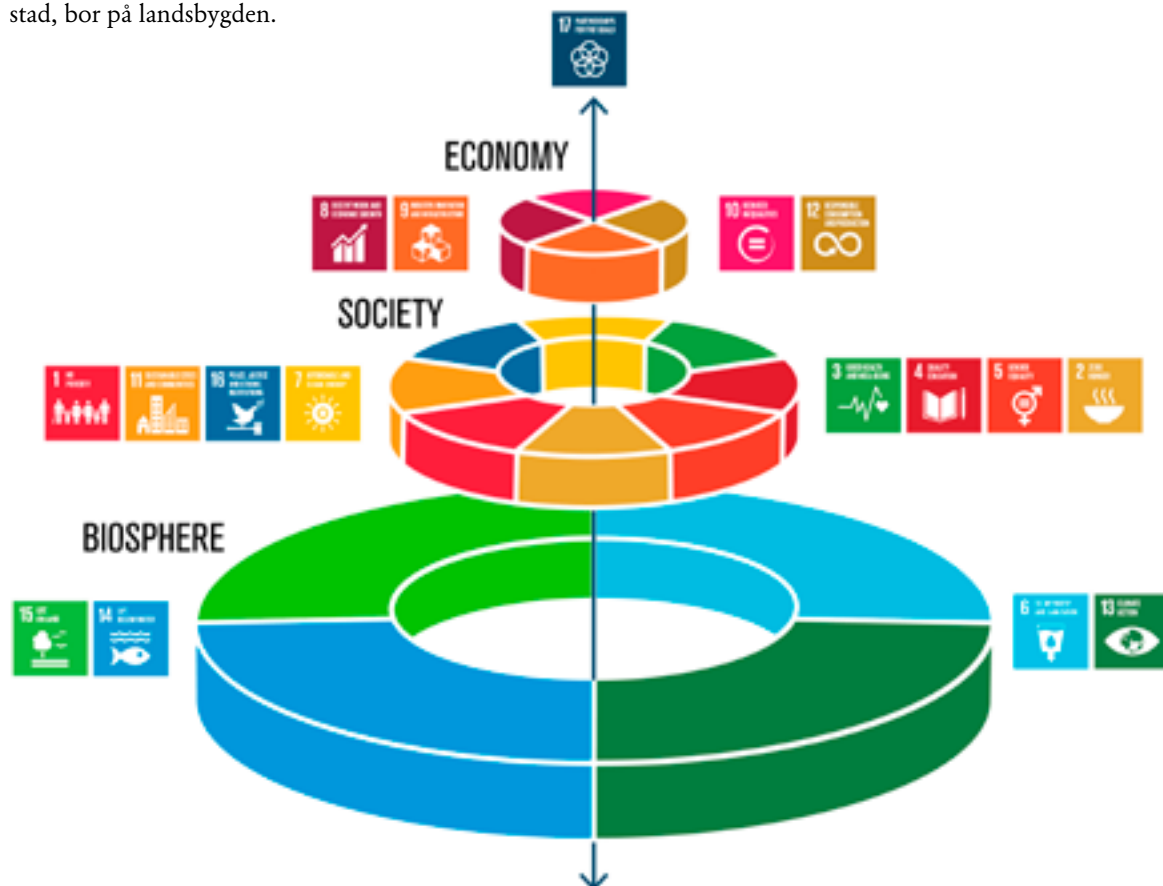

Hållbar stadsutveckling och Agenda 2030

Staden ses som nyckeln till att lösa flera av de stora hållbarhetsutmaningarna och det finns mycket att vinna genom att satsa på ytterligare förtätning av våra samhällen. Tätheten möjliggör attraktiva stadsmiljöer med ett brett utbud av service och handel. Detta ger underlag för en kvalitativ kollektivtrafik och ger på ett regionalt plan underlag för att tillväxtmotorerna och de regionala kärnorna ska kunna fortsätta utveckla och stärka Skånes flerkärnighet som helhet.

Världens ledare har i Agenda 2030 förbundit sig till globala mål för att till år 2030 ha avskaffat extrem fattigdom, minskat ojämlikheter och orättvisor i världen samt löst klimatkrisen. Bland dessa 17 mål finns ett som lyfter vikten av att arbeta för mer hållbara städer och samhällen.

Urbaniseringen är omfattande i hela världen. Över hälften av världens befolkning bor i urbana områden. År 2050 väntas 70 % av befolkningen bo i städer med mer än 20 000 invånare. I Skåne bor idag 89 % av befolkningen i tätorter enligt SCBs definition eller 77 % i orter med 3000 invånare eller fler. De resterande 23 procenten, motsvarande knappt 300 000 eller ungefär lika många som antalet invånare i Malmö stad, bor på landsbygden.

Agenda 2030 med 17 globala mål, här tematiserade av Stockholm Resilient Centre. Som grundläggande ram finns fyra mål som säkerställer ekosystemets funktioner, åtta mål rör samhällets funktioner och fyra mål siktar in sig på ekonomiska förutsättningar som behöver finnas för att nå de övergripande målen. Genom alla dessa insatser löper det 17:e målet som fokuserar på vikten av samverkan för att nå de övergripande målen. Figur: Azote Images for Stockholm Resilience Centre.

**77 %
bor i orter**

**23 %
bor på landsbygden**

Städer går ofta i bränschen för utveckling, och är nav för innovationer och nya idéer. Den snabba och stora inflyttningen till städer ställer nya krav som behöver bemötas på ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart sätt. Växande städer kan skapa nya möjligheter för ekonomisk tillväxt men kan också bidra till ökade sociala klyftor och påfrestningar på ekosystem. Rättviseperspektivet och rätten till bostad är en viktig utmaning.

Är den hållbara staden lösningen?

Samtidigt finns invändningar mot den täta storstadens påstådda hållbarhet. Flera miljöforskare kritiserar flertalet hållbarhetsberäkningar för att dessa inte innefattar miljöpåverkan utanför de administrativa gränserna. Den sammantagna konsumtionen behöver ingå i beräkningen och då även miljöpåverkan från flygresor, fritidsresor och konsumtion av varor och tjänster som produceras utanför stads-, kommun- och nationsgränserna. Befolkningen i storstadsregioner bidrar mer till BNP-tillväxt, reser mer kollektivt och är goda fjärrvärmeanvändare. Samtidigt är deras sammantagna ekologiska fotavtryck generellt sett ändå betydligt större än vad som kan betecknas som hållbart.

De senaste årens teknikutveckling ger också utrymme för diskussion om stadens storskaliga infrastruktursystem är de mest effektiva. Till exempel kräver förnyelsebar energi inte storskaliga produktionslösningar och digital teknik medför att produkter kan tillverkas i

5 PRIORITERADE STÄLLNINGSTAGANDE FÖR DET ÖPPNA SKÅNE 2030

- Skåne ska erbjuda framtidstro och livskvalitet
- Skåne ska bli en stark hållbar tillväxtmotor
- **Skåne ska dra nytta av sin flerkärniga ortstruktur**
- Skåne ska utveckla morgondagens välfärdstjänster
- Skåne ska vara globalt attraktivt

mindre lokaler på olika platser. Teknikutvecklingen kan ändra produktionsförutsättningarna och medföra att mindre tätorter och stadsdelar med närhet till produktiv mark gynnas.

Hållbart samhälle med städer och landsbygder

Oavsett om den starka urbaniseringen kommer att fortsätta eller inte så kommer det även i framtiden att finnas städer och landsbygder som är beroende av varandra och som behöver möjliggöra hållbara livsstilar. Det är därför dags att lämna det urbana tolkningsföreträdet och i stället undersöka vilka konsumtionsmönster och försörjningssystem som kan anses hållbara och vad detta i sin tur innebär för omställning i såväl befintliga småorter, förorter, storstäder och landsbygder.

bygd En bygd är ett bebyggt område i landsorten, vilket enligt tradition utgör en historisk, kulturell och geografisk enhet. Namnet kommer av fornsvenskans byghþ; med betydelsen bygga. Ett närbesläktat, men inte synonymt, ord är by. Bygden kan utgöra ett betydligt större område, till exempel den bebyggda delen av en dalgång, en ö eller en socken. (Wikipedia).

landsbygd Det finns en administrativ definition som skiljer landsbygd från gles landsbygd och stad från storstad. Men, lika lite som kunskapen om hur många invånare en stad ska ha för att kallas stad ger oss förståelse kring vad en stad är, lika lite bidrar administrativa definitioner av landsbygd till att förstå vad landsbygd är. Det är kunskapen, känslan och berättelsen om vad landsbygd är och kan vara som är intressant. (Jordbruksverket, Allt om Landet - en sammanfattning).

urban sprawl Utbredning av tätortsstrukturen, när stadsområden växer utåt med glesa småhusområden. Det flacka skånska landskapet inbjuder till detta. (Ur *Skåne växer*, Strukturbild för Skåne. 2010.).

**urbant landskap/
stadslandskap** Den urbana motsvarigheten till landskap. Stadsbilden är det övergripande intryck av en stads arkitektur, inklusive grönanläggningar, berg, vattendrag och liknande som tillsammans bildar stadslandskapet. (Wikipedia).

DEN URBANA NORMEN

Staden och rollen som tillväxtmotor

Skåne har en flerkärnig ortstruktur, där alla orter behöver ha möjlighet att utvecklas utifrån sin egen karaktär och sitt geografiska sammanhang. De städer som utgör tillväxtmotorer har en central roll i att driva utvecklingen och generera synergieffekter till hela Skåne. Men varför?

Städer och städers utveckling har kommit att få en alltmer framträdande roll i politiken. EU:s sammanhållningspolitik har pekat ut städer som viktiga motorer för tillväxt. Staden verkar tillväxtgenererande eftersom den utgör en mötesplats för handel, kultur och lärande. Staden möjliggör att olika funktioner kan delas. Den ger en bättre matchning mellan köpare och säljare, mellan arbetstagare och arbetsgivare. Staden innebär också bättre möjligheter för lärande och kunskapsutbyte. Att staden utgör en mötesplats innebär att ekonomisk aktivitet koncentreras, vilket ger upphov till en ökad produktivitet. Den svenska regionala tillväxtpolitiken är inriktad mot att regionerna ska utvecklas utifrån sina egna lokala förutsättningar.

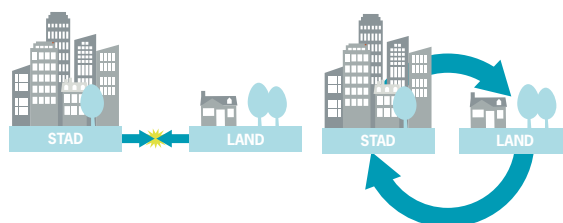
Det är viktigt att inse att olika typer av städer har sina respektive nackdelar och fördelar. Olika städer har olika och kompletterande roller i den regionala och nationella tillväxtprocessen. Detsamma gäller landsbygderna. Kunskapsintensiva större företag tenderar att klustras i större städer. Både stora och små städer kan vara innovativa, men de är troligtvis innovativa på olika sätt. Med detta följer att vissa branscher utvecklas bättre i större städer. En utveckling som inte sker på bekostnad av mindre städer eller landsbygden, då det inte är möjligt för dessa näringar att utvecklas där (Tillväxtanalys, 2011:08).

En gynnsam regional och nationell tillväxt handlar därför om att främja och ta vara på koncentrationsfördelarna i städerna, samt att stad och land, och olika städer, respekterar och värdesätter sina komparativa fördelar.

Den urbana normens konsekvenser för landsbygden

Fokus i samhällsutvecklingen har under lång tid legat på stadens utveckling. Staden har kommit att stå för det viktiga och det riktiga. Staden har blivit normen och ses som närande aktiv, självständig och kulturell, innovativ och rik på möjligheter. Landsbygden står som en motsats och innebär periferi, en tärande passiv bygd som är beroende och stagnerande.

Att koncentrera vissa funktioner och insatser till staden gagnar även dess omland. Staden har genom historien haft en viktig funktion som mötesplats för utbyte av tjänster och varor, en handelsplats. Bilden av stadens funktion som katalysator för regionens utveckling behöver kompletteras med det ömsesidiga beroendet mellan staden och landsbygden. Så varför ställs stad och landsbygd mot varandra. Varför kan de inte vara sida vid sida som två likvärdiga alternativ?

Varför ställs stad och landsbygd mot varandra. Varför kan de inte vara sida vid sida som två likvärdiga alternativ?

Samtal med Thomas Nedomysl,

kulturgeograf vid Lunds universitet

Om landsbygdens definition och diskussionen kring dess utmaningar

Sverige delas in i stad eller landsbygd utifrån befolkningstäthet. Vad tycker du om den indelningen?

Befolkningstätheten är den vanligaste utgångspunkten för att särskilja stad från landsbygd. Dock behövs det också tas hänsyn till hur lång tid det tar att ta sig mellan platser. Vi försöker jämföra över Sveriges alla kommuner samtidigt utifrån en parameter, när det vore mer värdefullt att göra regionala analyser. Förutsättningarna för kommuner och regioner i Norrland är ju helt annorlunda än i södra Sverige. Det borde också göras mycket fler fallstudier istället för alla genomsnittsstudier. Oftast beskrivs medelvärden och avvikelser från medelvärdet. Men statistiken behöver studeras utifrån sitt geografiska sammanhang.

Hur ser du på landsbygdens problem och attraktionskraft? Tas den om hand i landsbygdspolitiken?

Landsbygden är så mångfacetterad, det finns helt andra möjligheter här i Skåne än vad det finns i stora delar av Sveriges glesbygder. Men det är oftast problematiken i glesbygden som lyfts fram i landsbygdspolitiken. Samtidigt kan man prata om utmaningar för städerna också. Det viktiga är att utgå ifrån den situation som är tänkt att belysas. Ska vi utveckla städer, till exempel Malmö, så tittar vi på Malmös förutsättningar - inte Stockholms. Vi för inte samma politik generellt för alla städer men ofta behandlas landsbygden som om den är homogen. Det är den ju inte. Ändå ska en policy gälla för alla platser. Glesbygdskomitten är till exempel kanske ett bättre namn än Landsbygdskomitten, om det är där fokus och åtgärdsprogram läggs.

Vikten av rätt självbild och att arbeta med platsers attraktivitet

Alla bör formulera sin egen självbild, och inte luras att tro att den bild man får sig tilldelad är den rätta. Det är viktigt att ifrågasätta den. Vi i södra Sverige har antagligen inte samma problem som de har i Norrland. Att inse detta är en förutsättning för att få en positiv utveckling.

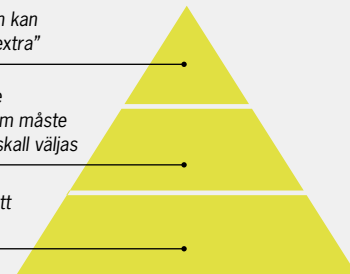
När olika bygders eller platsers attraktivitet ska utvecklas kan diskussionen tydliggöras genom att utgå från attraktivitetspyramiden. Det är vissa grundläggande funktioner som först måste finnas på plats. Det handlar till exempel om tillgång till jobb och bostäder för att uppfylla de basala behoven. Men även andra krav som ställs måste mötas. Därefter kan det satsas på mer mjuka faktorer, så att säga grädden på moset, för att öka platsens attraktivitet.

Platsers attraktivitet

Preferenser – Faktorer som kan betraktas som "det där lilla extra"

Krav – Mer eller mindre icke förhandlingsbara faktorer som måste uppnås för att en viss plats skall väljas

Behov – Basbehov såsom att ha en säker bostad

Den urbana normen kan på många sätt liknas vid hur mannen ofta utgör norm i samhället. Genusforskning kan därför användas för att förklara vad normen innebär och hur den kan utmanas. Den feministiska paradoxen innebär att genom att benämna kvinnors underordnade position i samhället reproduceras den samtidigt. Samtidigt är det svårt att förändra en ordning om den inte får synliggöras och benämnas. För stad och landsbygd kan detta innebära att vi behöver lyfta både stadens och landsbygdens utmaningar för att utmana det urbana tolkningsföreträdet.

Makt består ofta av resurser, men kan också handla om vem som sätter dagordningen och vad som anses vara normen. Till exempel förväntas unga vilja flytta till staden. Stannar man kvar i bygden anses man vara en förlorare. Kommunens maktthavare lägger

fokus på de som har flyttat istället för de som finns kvar. Samtidigt visar undersökningar att ungdomar inte alls är så intresserade av att flytta som det uttrycks. En annan obalanserad maktfördelning mellan stad och land är medias koncentrerings till storstäder och avsaknad av närvaro på landsbygden. Detta riskerar ge en obalanserad bild av hur utvecklingen ser ut i Sverige och med detta en okunskap om förutsättningarna på landsbygden.

Diskussionen kring landsbygden behöver nyanseras. Att tala om landsbygdens särskildheter tenderar att förstärka en urban norm om utveckling och hållbar tillväxt. Landsbygden ska utvecklas trots sina särskildheter. Problemen med landsbygdens särskildhet och brist på utvecklingskraft skapar i sin tur en problematisk bild av landsbygden.

IDENTITET

och nya framtidsbilder

I Sverige ligger makten över bebyggelseutvecklingen hos de enskilda kommunerna. Samtidigt gör konkurrensen om exploatörerna att störst makt ligger hos den som är mest attraktiv. En kommuns självbild och berättelsen om vem man är och vill vara är därför avgörande. Det är viktigt för en kommun att tillvarata det som är bra och våga tänka nytt, oavsett om det är staden eller landsbygden som är i fokus.

I beskrivningen av den fysiska miljön tenderar landsbygden ofta att visas som vita fläckar mellan vilken städer träder fram med egna tydliga identiteter. Men landsbygden har egna historier, identiteter och särdrag. Landsbygderna behöver manifesteras på egna meriter; sina historier, starka entreprenörskapsandor, vinstdrivande företag, rikedomen på ekosystemtjänster och så vidare.

Hur olika frågor lyfts kan medföra konsekvenser för berättelsen om en plats som skapas och i förlängningen vilka beslut som tas. Till exempel lyfts ofta att

utbildningar är koncentrerade till större städer, vilket gör att unga måste flytta. Samtidigt finns ett stort utbud av utbildningar digitalt. Till exempel har Harvard universitet

”Om människor definierar situationer som verkliga, blir de verkliga till sina konsekvenser”. Detta innebär att om beskrivningen av skånsk landsbygd är densamma som beskrivningen av svensk landsbygd blir den svenska landsbygdens problem ett potentiellt hot mot den skånska landsbygdens utveckling.

Thomasteoremet från William Isaac Thomas i ett resonemang av Thomas Niedomysl, Lunds universitet.

hela sin kurskatalog på distans. En del bilder går att råda över, andra inte. Media kan skapa en annan bild än den kommuner vill sprida. Vad identifierar vi oss med? Kommunen? Eller kanske bygden människor bor i; som Österlen, Kullabygden, Malmö eller Möllevången?

Det är berättelserna om platsen människor bor eller verkar på som utgör det som är kommunen. För att skapa en gemensam målbild om hur Skånes aktörer vill utveckla staden och landsbygden behöver kommunens olika delar, föreningar, medborgare, företag etcetera känna sig delaktiga i processen. Det är viktigt att vara lyhörd och ställa frågor för att hitta bilden och visionen av vad man vill vara. Det är också viktigt att ha engagemang hos politiker och tjänstemän och att gemensamt arbeta fram en vision.

Erik Westholm, kulturgeograf vid Sveriges lantbruksuniversitet menar att nya framtidsbilder krävs. Idag handlar samtalet om landsbygdens framtid allt för mycket om saknaden av en tid som flytt. Dessutom, menar Westholm, är stad och landsbygd också mer lika. Även om nedlagda lanthandlar ofta står i fokus så har landsbygdens befolkningen nu tillgång till i stort

sett samma utbud som staden, eftersom de allra flesta hushållen har ett större köpcentrum inom nära räckhåll med bil. Digitaliseringen har också gjort stad och land mer lika.

”Markerna kommer också bli viktigare i ett globalt perspektiv då klimatförändringarna ödelägger livsbetingelserna på många håll i världen. Vi får ett större ansvar för att vårda naturresurserna för att hålla dem produktiva. Det är här som de stora framtidsfrågorna ska ställas och besvaras. Landsbygdens framtid är på många sätt mer öppen än städernas.”

Erik Westholm, ur tidskriften Stad, mars 2017.

LANDSKAPET

Den europeiska landskapskonventionen

Sverige ratificerade 2011 den europeiska landskapskonventionen. Målet med konventionen är att främja samarbetet kring landskapsfrågor inom Europa och stärka allmänhetens och lokalsamhällets delaktighet i arbetet.

Den demokratiska aspekten märks tydligt i den definition av landskap som finns i konventionen: landskap är ”ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer.” En central punkt i konventionen är att den omfattar alla typer av landskap; både stad och landsbygd, såväl det vackra skyddsvärda som vardagslandskap, industri-landskap eller rent av lämnade landskap. Landskapskonventionen gör alltså ingen skillnad på stad och landsbygd utan det är landskapets olika karaktärer och utvecklingen av dessa som är det intressanta.

Konventionen understryker att landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar. Det krävs ett nära samarbete mellan myndigheter, organisationer, företag och enskilda för att landskapets mångfald av värden ska kunna hanteras på ett hållbart sätt.

landskap Enligt den europeiska landskapskonventionen är landskap ”ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av samspelet mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer.” Landskap är en allmän benämning på ett geografiskt område där natur och kultur tillsammans ter sig som en enhet (urbanutveckling.se).

CIRKULÄR EKONOMI

och ömsesidigt beroende

Växande städer är utgångspunkten för de flesta framtidsbilder som presenteras. En hållbar livsstil förknippas också i stor utsträckning med en urban livsstil. Samtidigt är städerna starkt beroende av sitt omland. Landsbygdens och ekosystemens förmåga att hantera effekterna av växande städer tas för given.

Cirkulär ekonomi är ett ekonomiskt system som är utformat för att återskapa produkter och material och behålla dem i systemet med ett så högt värde som möjligt. En cirkulär ekonomi återställer ekosystemen och bevarar deras förmåga att återhämta sig efter olika störningar. En cirkulär ekonomi innebär också att uppkomsten av avfall och användningen av ändliga resurser som fossil energi minimeras.

Delningsekonomi, som kan ses som en del av cirkulär ekonomi, innebär att människor istället för att äga egna saker istället hyr, delar eller lånar dessa. Därigenom sparas pengar och gemenskap skapas. Att dela är inte något nytt för landsbygden dock. Lantbrukare har till exempel länge delat på materiella saker som maskiner för att få ekonomi i sin verksamhet. Men delningsekonomin som ett förhållningssätt

behöver utvecklas och här ger digitaliseringen helt nya möjligheter. Till exempel kommer offentliga resurser sannolikt att minska i framtiden, vilket innebär att kommunerna måste bli bättre på delningsekonomi. Men även individer behöver ändra sina beteenden och leva mer resurssnålt.

Resursflödena är idag enkelriktade, från landsbygden in till staden. Denna obalans ger problem för både stad och land. För staden, då en stor mängd restprodukter alstras, och stadens behov av att växa ytmässigt, samtidigt som miljö- och välfärdsrelaterade hälsoproblem blir större. Våra konsumtionsmönster är också ohållbara. Även om vi är duktiga på att återanvända och återvinna så ökar idag resursanvändningen på grund av ökad konsumtion.

För landsbygden innebär obalansen att resurser i form av markens näringsinnehåll, humankapital och ekosystemtjänster undergrävs. Anspråken på mark och resurser i kombination med en ekonomisk dränering riskerar att ge aktörer på landsbygden en bristande tilltro till stat och konsument. Beroendet mellan stad och land behöver synliggöras.

> **rural-urban
fringe** Stadsranden.

Bytestation i Köpenhamn
där människor kan byta
föremål med varandra

Landsbygdens många DEFINITIONER

Vad avser då begreppet landsbygd? Vad som anses vara stad och landsbygd skiljer sig från person till person beroende av erfarenheter och referensramar. Inte sällan definieras landsbygden som avsaknad av urbanitet. Landsbygden ställs i motsats till staden och staden blir normen som landsbygden jämförs med. Detta urbana tolkningsföreträde behöver hela tiden utmanas om en hållbar utveckling ska kunna stöjas i hela Skåne, inte bara i städerna.

Samtidigt behövs definitioner för att med hjälp av statistik öka kunskapen om landsbygdens förutsättningar, förändringstrender och dess utvecklingskraft. Många av definitionerna av stad och landsbygd innehåller några gemensamma nämnare, som befolkningens mängd, befolkningstäthet och avstånd till en tätort. Enligt SCB:s definition (år 2015) är landsbygd en hussamling med mindre 200 invånare. Denna definition innebär att 16 % av Sveriges befolkning bor på landsbygden. Används istället OECD:s definition så utgörs landsbygd av kommuner med en befolkningstäthet på mindre än 150 invånare per kvadratkilometer. Detta innebär att 70 % av Sveriges befolkning bor i landsbygdsregioner och 99 % av Sveriges landareal skulle definieras som landsbygd.

Mängden olika definitioner reflekterar den otydlighet och svårighet som finns att ge en definition som är relevant för alla regioner och alla frågeställningar. Den skånska landsbygden har andra förutsättningar än andra delar av Sverige eller andra delar av Europa. Men den skånska landsbygden kan inte heller ses som en homogen landsbygd, utan består av många olika typer av bygder med skilda förutsättningar. En indelning behöver vara anpassningsbar beroende på vad som ska studeras och i vilket sammanhang.

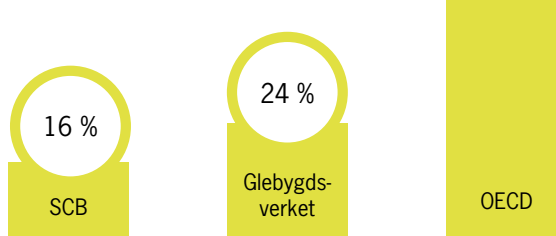
För att kunna visa statistiskt hur förutsättningarna varierar i Skåne behövs det dock en avgränsning av vad som är landsbygd och inte. Detta TemaPM utgår från Tillväxtnalys definition, eftersom dessa kriterier känns mest relevanta för de förutsättningar som finns i Skåne. Tillväxtnalys definierar landsbygd

som område med mellan 5 och 45 min med bil till en tätort om minst 3000 personer. Längre avstånd än så till tätort anges vara glesbygd. I Skåne innebär detta att det endast är öarna Ven och Ivön som utgör glesbygd.

Jämfört med övriga Sverige har Skåne ett stort antal orter med mer än 3000 invånare inom relativt korta avstånd. Tillväxtverkets definition har därför justerats till skånska förhållanden med en mellannivå mellan stad och landsbygd – den stadnära landsbygden med max 15 min med bil till närmsta ort. Därigenom kan även ses hur förutsättningarna varierar mellan den mer urbana landsbygden och den landsbygd som har lite större avstånd till en ort.

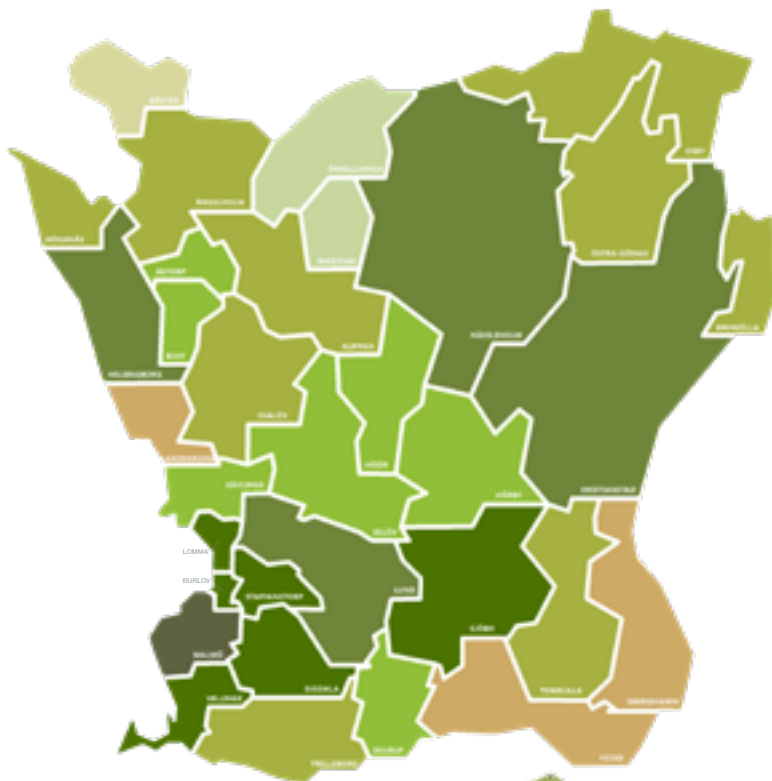
Antal landsbygdsbor i Sverige

Utgår man från olika definitioner ändras också antalet personer som bor på landsbygd.

> glesbygd Enligt Tillväxtnalys definition är glesbygd ett område med mer än 45 minuters bilresa till närmaste tätort med fler än 3000 invånare, samt öar utan fast förbindelse.

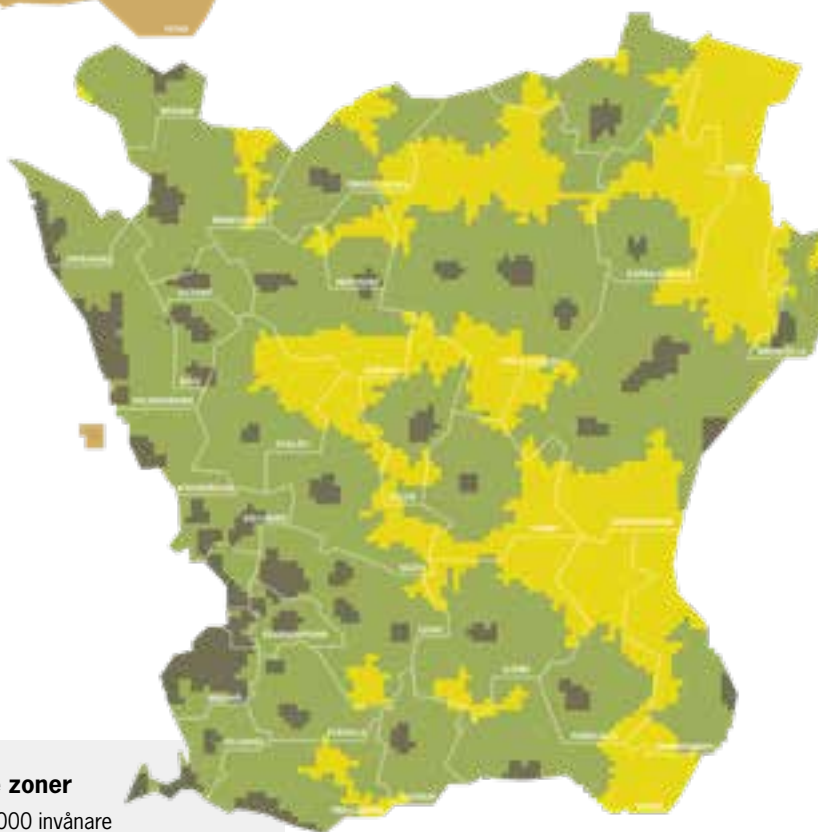

Sveriges kommuner och landstings kommungruppsindelning

- Storstäder
- Förortskommuner till storstäder
- Större städer
- Förortskommuner till större städer
- Pendlingskommuner
- Turism- & besöksnäringkommuner
- Varuproducerande kommuner
- Kommuner i tätbefolkad region

Definition oberoende av kommungränser

- Stad
- Stadsnära landsbygd
- Landsbygd
- Glesbygd

Skåne delas in i följande zoner

Stad	> 3 000 invånare
Stadsnära landsbygd	> 15 min med bil till stad
Landsbygd	15 - 45 min med bil till stad
Glesbygd	> 45 min, i Skåne endast öarna Ven och Ivön.

64%

vill ha **tillgång**
till **natur** och
grönområden

Staden växer inte på bekostnad av landsbygden

Om urbanisering och flyttrender

Det öppna Skåne ska vara en levande, hållbar och attraktiv region med global konkurrenskraft och hög livskvalitet. Ett övergripande mål med Skånes utveckling är att skapa en bättre livsmiljö för alla skåningar - genom att utveckla bra boende- och livsmiljöer och en bra miljö att vara verksam i. Detta kapitel fokuserar på förutsättningarna för bostadsutbyggnaden och vilka faktorer som är viktiga för att skapa bra livsmiljöer - i alla delar av Skåne. Samt hur ett rikt kulturliv är en grundläggande faktor för att nå detta.

I Sverige, liksom världen över, sker en urbanisering. Här sker den dock inte på bekostnad av landsbygden, då befolkningen ökar även på stora delar av landsbygden. Snarare är det migration och ökade födelsetal i storstäderna som står för den ökade urbaniseringsgraden i Sverige.

Det finns en tydlig trend i att folk väljer att flytta till en god boende- och livsmiljö. Fler och fler kan tänka sig att bo på en plats och arbeta på en annan. I detta perspektiv är Skånes flerkärnighet en styrka, men också en svaghet. En styrka eftersom flerkärnigheten ger en täthet och en närhet och att pendlingen inte riktar sig mot en central stad, utan flera. En svaghet därför

att det ger ett komplext trafiksystem som måste fungera. Kugghjulen som behövs för att Skåne ska fungera är kollektivtrafik, fler hållbara transportlösningar samt arbetstillfällen i alla delar av Skåne.

Urbaniseringen är inte en given trend. Undersökningar visar att sena 80-talister och tidiga 90-talister har andra värderingar än tidigare generationer. För dessa hamnar ett fint boende och familj i topp 5 över vad man vill uppnå i livet, medan karriär i arbetet är mindre viktigt. Därför är det möjligt att vi kommer att se en förflyttning från de större städerna till mindre orter och landsbygd i jakt på en bra plats för boende (*Varför flyttar vi?* Del 1, Kairos Future).

Hur väljer människor att bo i framtiden?

Lägenheter i Sverige blir generellt sett mindre. Det finns de som tror att denna trend kommer att fortsätta och eftersom det redan idag råder underskott på mindre lägenheter, kommer byggandet av mindre lägenheter behöva öka. Det testas också olika lösningar för konceptboende, som satsar på gemensamma ytor för kollektiva aktiviteter som kök, samkvämsytor eller tvättstugor som fungerar som mötesplatser för de boende.

En annan utveckling är att miljö och hållbart boende efterfrågas allt mer. Det utvecklas alternativa sätt att bygga bostäder på. Det råder en allt större efterfrågan på installation av solceller och nya smarta lösningar i hemmet, enligt en undersökning som Svensk Fastighetsförmedling gjort. Det finns en förväntan om att dessa i framtiden ska kunna erbjuda bland annat självstädande hem, så att de boende får tid över till annat. Samma undersökning visar också att det som främst efterfrågas i närheten till bostaden är tillgång till natur och grönområden (64 %) och därefter till matbutik (46 %). Samtidigt kan just närheten till matbutiker i framtiden kanske vara mindre viktig, då trenden med inköp av livsmedel via

Urbanisering

Tillväxt i urbana områden och en ökad befolkningskoncentration i städer, med en avfolkad glesbygd som parallellt fenomen (Olsson et al 1997).

I det beräkningssätt av urbaniseringsgrad som FN rekommenderar används en definition av stad som ett stadsområde med minst 20 000 invånare. Urbanisering är motsatsen till ruralisering. Enkelt uttryckt innebär detta att människor flyttar från glesbefolkade, isolerade regioner in till tätbebyggda områden där det redan bor många människor så att avstånden till närmaste grannar minskar. En ruralisering innebär därmed motsatsen, att människor flyttar ifrån varandra och att avstånden förstoras. Den globala trenden är en allt mer tilltagande urbanisering.

internet ökar. Med en yngre generation som vuxit upp med internet tros e-handel av livsmedel öka kraftigt de kommande åren.

Kännetecken för den skånska landsbygden - enligt deltagarna på ett av seminarietillfällena.

Samtal med Carina Zachau,

kommunalråd i Örskelljunga kommun

Att våga satsa. Bostadsbyggande i den mindre orten.

Örskelljunga hade liksom många andra mindre kommuner problem med att det trots bostadsunderskott inte fanns ett intresse från byggherrar att bygga bostäder i kommunen. Men genom ett målmedvetet arbete från kommunens sida ökade byggandet från noll till 150 byggda hyreslägenheter på åtta år. Kommunen inledde byggandet med att sälja ett 15-tal villatomter till lågt pris, vilka lottades ut. Intressenterna behövde bara betala anslutningsavgifter för el, vatten och avlopp. Motkravet från kommunen var att bostadshusen skulle vara färdigställda inom en avtalad period.

De verktyg som Örskelljunga idag använder för att möjliggöra byggande är bland annat prisvärda stora tomter i attraktiva lägen, flexibla detaljplaner och en lokalt engagerad bank som har gett lån till enskilda hushåll för byggandet.

Hur arbetar kommunen nu med bostadsfrågan?

Vi arbetar för fullt med ägardirektivet till det kommunala bostadsbolaget. Detta innebär att de ska bygga sex lägenheter i Eket och sex lägenheter i Skånes Fagerhult. Bostadsbolaget är motsträviga och samlar mycket motargument till varför det inte skulle vara möjligt att bygga i byarna. Direktivet ska upp till kommunfullmäktige för beslut i närtid och det innebär att det kommunala bostadsbolaget ska bygga utifrån de kalkyler de har tagit fram. Eket har 700 invånare och Skånes Fagerhult 1200. Sex lägenheter i respektive ort är inte mycket, det är rimligt. Det ger förutsättningar för äldre att flytta från sina hus och det ger som följd möjlighet för unga att köpa hus med en rimlig kontantinsats. Det är Örskelljungas styrka: bra hus till bra priser.

Bostadsbyggandet fortgår också med centralhuset i Örskelljunga, där 34 lägenheter blir klara i april 2018. Det finns också fler aktörer som är beredda att börja bygga och detaljplaner finns klara. Det byggs även vid Hjälmssjön i utkanten av Örskelljunga, villa- och radhusbebyggelse för att utveckla det utbudet. Kommunen arbetar också med att skapa en balans mellan bostads- och hyresrätter. Just nu byggs många hyresrätter. Men det behöver finnas bostadsrätter också, marknaden har inte funnits för det i Örskelljunga tidigare.

För att få igång flyttkedjan där äldre ska välja att flytta från sina hus handlar det återigen om att en aktör ska våga börja bygga, enligt Carinas erfarenhet. Om det byggs bra bostäder flyttar någon och därefter sprider det sig själv. Från början fanns det en misstro i Örskelljunga, att äldre inte vill flytta från sina hus för de bor så billigt. Men detta stämmer egentligen inte om även underhållskostnader räknas in i bostadskostnaden.

Vilka råd har du till andra mindre kommuner?

Arbetet med att bygga nya bostäder tar tid. Det är en styrka att kommunerna har jobbat kontinuerligt med detaljplaner och inte hamnat i ett läge där det saknas planer som gör att det inte går att bygga. Det måste också finnas markreserver.

Det är viktigt att ge tydliga ägardirektiv till det kommunala bostadsbolaget och att verka för en acceptans för högre hyror. Det behövs också nya aktörer på marknaden, kommunen behöver hitta dessa och underlätta att dessa kommer in på marknaden. Väldigt viktigt är att det finns ett politiskt mod och tilltro till bygden för att våga börja bygga.

Bostadsbyggandet behöver öka i hela Skåne

Befolkningen ökar kraftigt i Skåne och även om bostadsbyggandet ökat de senaste åren har det ännu inte kommit ikapp befolkningsökningen. Idag råder det brist på bostäder i 28 av regionens 33 kommuner enligt Länsstyrelsens bostadsmarknadsenkät 2017. Det råder därmed brist på bostäder inte bara i de större städerna utan i stora delar av Skåne. Det är dock främst i centralorterna som det saknas bostäder - för 14 av Skånes kommuner råder det balans på bostadsmarknaden utanför centralorten.

För att stimulera ett ökat och balanserat bostadsbyggande har Region Skåne tillsammans med Länsstyrelsen i Skåne och Kommunförbundet i Skåne tagit initiativ till Skånskt bostadsnätverk, en arena för samverkan kring bostadsförsörjnings- och bostadsbyggnadsfrågor i Skåne. Ansvaret för bostadsförsörjningen ligger dock på kommunerna och kommunerna ska med riktlinjer planera för bostadsförsörjningen. Syftet är att skapa förutsättningar för alla att leva i goda bostäder och att främja att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs. Genom att ha aktuella riktlinjer för bostadsförsörjningen blir det också tydligt för bostadsutvecklarna vilka behov och möjligheter som finns i kommunen.

Lokalisering av ny bebyggelse

Bostadsbyggandet behöver öka i alla delar av Skåne, men det behöver inte byggas överallt i Skåne. Region Skåne och kommunerna har genom *Strategier för Det flerkärniga Skåne* enats om att bebyggelseutvecklingen huvudsakligen ska ske inom den befintliga ortstrukturen. En sammanhållen bebyggelse kring denna struktur är avgörande bland annat eftersom en utspridd bebyggelse inte är möjlig att försörja med en effektiv infrastruktur och kollektivtrafik. Men även i en framtid när självkörande fossilbränsle fria fordon kanske minimerat transportproblemet kommer det vara viktigt att inte sprida bebyggelsen. Oexploaterad mark är en viktig resursfråga som kommer bli allt viktigare framöver för såväl nyttjande av ekosystemtjänster och behovet av övergång till en cirkulär ekonomi. Landsbygdens framgångsfaktor kommer till stor del ligga i en sammanhållen, ickefragmenterad tillgång på mark.

Samtidigt är det viktigt att inte glömma den befintliga bebyggelsen och den potential som kan finnas gömd i denna. I både städer, mindre orter och på landsbygden finns mer eller mindre oanvända

byggnader som kan vara möjliga att ge en ny användning. Byggnader som kan utgöra en viktig del av platsens kulturhistoria men idag står outnyttjad och utan skötsel. Kanske kan den där gamla vackra lagerlokalen i byn omvandlas till attraktiva bostäder eller en social mötesplats?

Vikten av proaktiv och flexibel planering

Men vad krävs då för att stimulera bostadsbyggande även i mindre orter och byar? I *Detta driver bostadsbyggandet i Skåne* (Region Skåne och Sveriges Byggindustrier Syd) lyfts olika generella framgångsfaktorer för byggande, som även gäller i dessa lägen. Det måste finnas en attraktivitet, exempelvis tillgång till grundläggande service och kollektivtrafik. Det behövs tydlighet och politisk vilja i kommunen, samtidigt som det krävs en flexibilitet och samverkan i byggprojektet. Det behöver tänkas nytt kring bostadsproduktionen och det behövs fler som bygger. Idag saknas det arbetskraft i alla led. Genom proaktiva markinköp under lågkonjunktur eller vid nedläggningar kan kommunen skapa handlingsutrymme på längre sikt. Långsiktiga tydliga intentioner i översiktsplanen och flexibla detaljplaner som ger ett ökat utrymme för olika aktörer och verksamheter är avgörande. En lokalt engagerad bank med insikt om den lokala bostadsmarknaden är också viktig för att invånarna ska kunna få lån. Andra betydelsefulla framgångsfaktorer är lokalt engagerade byggherrar och tydliga ägardirektiv till det kommunala bostadsbolaget.

Ett exempel på tematiskt boende är cykelhuset OhBoy i Malmö. Här har bostäderna anpassats för att göra cykeln till en tillgänglig och naturlig del av vardagen. Därigenom utmanas stadens rådande parkeringsnorm.

> urban glesbygd

Glesbygd med goda förbindelser till en närliggande tätort (Olsson et al 1997)

För att stimulera bostadsbyggande även i mindre orter och byar måste det bland annat finnas en attraktivitet, exempelvis tillgång till service och kollektivtrafik.

En attraktiv LIVSMILJÖ

Attraktivitet

För att behålla och locka till sig nya invånare i såväl staden, den lilla orten och på landsbygden är det viktigt att livsmiljön kring boendet upplevs som attraktiv. Vardagslivet ska fungera smidigt, miljön ska vara trygg och säker, men samtidigt vacker och stimulerande. Närhet är ofta det vanligaste ordet för att beskriva attraktiviteten (*Vad är en attraktiv plats*, Kairos Future). Med närhet avses oftast närhet i tid, snarare än i meter. Vad man vill ha närhet till är dock olika, där största skillnaden är att i storstadsregioner

är det viktigare med närhet till kommunikationer och kollektivtrafik, medan det i mer lantliga sammanhang är viktigare med närhet till naturen.

Det är lika viktigt för landsbygden och den mindre orten, som för staden, att ha tillgång till attraktiva miljöer. Vilka insatser detta innebär varierar dock från plats till plats. Det kan handla om att stärka ekologiska samband och att ha tillgång till jordbrukslandskapet genom beträdor. Det kan handla om att kring busshållsplatsen skapa en mångfunktionell

Österlen lyser.

Genom att ge befintlig bebyggelse en ny användning kan nya mötesplatser eller bostäder skapas. Här exemplifierat med Garageprojektet i Hammenhög och Röstånga station (nedan).

plats. Det är viktigt att kommunen tydligt visar att det finns en omsorg om de platser i landskapet som är viktiga för byden.

Att bygga och befolka mötesplatser

För att ens livsmiljö ska uppfattas som attraktiv krävs fungerande mötesplatser. Mötesplatser där man träffar sina vänner, sina grannar eller stöter på nya människor. Platser där man ser andra människor i vardagen. Mötesplatser är viktiga för att öka samhörigheten och skapa levande byar och orter. Den fysiska planeringen kan skapa platser, utmaningen är att fylla dem med möten och underlätta integrationen mellan människor.

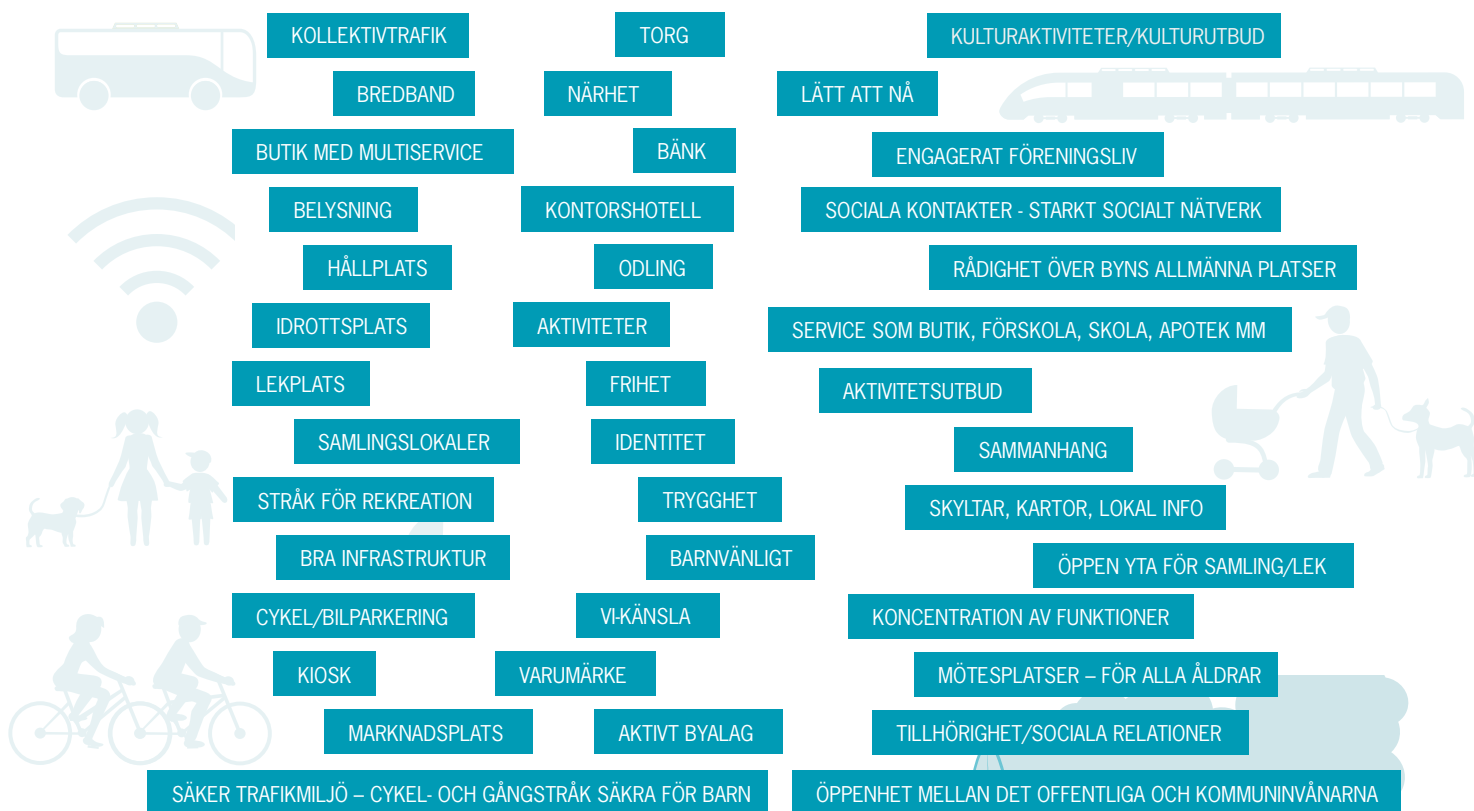
Genom att arbeta med arrangemang kan platserna befolkas. För en kommun är det viktigt att arbeta med båda verktygen - att skapa fysiska platser som möjliggör möten och att skapa arrangemang där

människor nyttjar de offentliga rummen. Östra Göinge arbetar till exempel målmedvetet med detta och skapar lekplatser, parker och caféer, men arrangerar även till exempel matmässor i kommunens byar, med syftet att förena göingebor och nyanlända. Deltagarna lagar mat från olika länder och det blir en matfest. Möten sker och nya kontakter och vänskap skapas.

Även andra aktörer kan arrangera evenemang som skapar delaktighet och samhörighet. Byalag och hembygdsföreningar är ofta aktiva och anordnar olika sammankomster som majbrasor, loppisar och midsommarfirande för att erbjuda boende i närområdet möjligheter att mötas och skapa samvaro. Österlen lyser är ett annat exempel på ett initiativ som syftar till att få ut österlenborna men även andra mer långväga besökare och mötas i höstmörkret.

FAKTORER FÖR ATTRAKTIV LIVSMILJÖ I EN BY

– idéer från en workshop

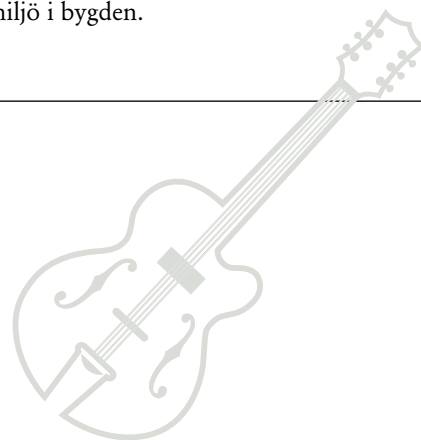
Tillgång till service

På flera mindre orter i Skåne har offentlig och kommersiell service minskat. Ur ett nationellt perspektiv är dock servicetillgången i Skåne relativt god. 2012 hade till exempel endast 750 personer i Skåne längre än tio minuters bilresa till närmaste dagligvarubutik enligt *Ett attraktivt Skåne – Regionala serviceprogrammet Skåne 2014-2018*. Men det finns en obalans i regionen och på vissa håll minskar servicetillgången. Samtidigt kan de senaste åren en motsatt trend skönjas med nybyggnation av skolor även i mindre orter. Det finns många exempel på lokala initiativ vilka, som en reaktion mot utvecklingen, mobiliserar nya servicelösningar. I till exempel Huaröd gick boende samman och räddade lanthandeln. Idag rymmer den även pub, café, bensinstation

och återvinningsstation och utgör en mötesplats för bygden.

Förutsättningarna för ett bra serviceutbud ökar när kommunerna tar en aktiv roll och arbetar med servicefrämjande insatser. Genom att vara proaktiva och ta med servicefrågan i sin översiktsplanering och i näringslivsprogrammen kan kommunen stimulera en god servicetillgång i alla delar av kommunen. Det handlar om att samverka och hitta nya servicelösningar och om att samla och samordna servicen. Boende på landsbygden efterfrågar ofta en mötesplats, där man kan utföra flera tjänster och samtidigt fika eller möta andra människor. Detta bidrar till att skapa en attraktiv livsmiljö i bygden.

Kulturens BETYDELSE

Kulturen har många olika roller i ett samhälle. Den har en förmåga att skapa kulturell mångfald för social sammanhållning, kan skapa en dynamisk innovationsmiljö samt en miljö för evenemang och andra besöksnäringar. Kulturen kan fungera som en mötesplats mellan medborgarna. Den är också viktig för att bidra till ett ökat engagemang hos invånarna, bland annat genom att den tar på sig rollen som samhällskritiker. Bibliotek, museer, kulturskolor och replokaler är exempel, men även öppna ytor för spontana möten.

Kulturens betydelse kan också beskrivas utifrån olika värden; ekonomiska, sociala och kulturens egenvärde. Dessa värden står inte i motsats till varandra utan utgör alla en förutsättning för kulturens roll i samhällsutvecklingen. På mindre orter kan kulturen skapa en social sammanhållning och fungera som en attraktionskraft för turism, vilket i sin tur skapar tillväxt på orten. Den offentliga gestaltningen bidrar till en ors identitet.

I *Regional kulturplan för Skåne 2016-2019* beskrivs vilka insatser som krävs för att så många som möjligt ska kunna engagera sig och delta i Skånes kulturliv. Region Skåne verkar för att det ska finnas ett konst- och kulturutbud tillgängligt i hela regionen. Fler människor ska oavsett individuella och geografiska förutsättningar ha tillgång till ett brett och varierat utbud. För att nå detta krävs många insatser, däribland en god dialog mellan kommuner och kulturinstitutioner och en ökad användning av digitaliseringens möjligheter. Kanaler för påverkan, en ökad brukardialog samt bättre möjligheter till eget skapande fortsätter ständigt att utvecklas. Ur ett planeringsperspektiv är det viktigt att ha jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv och ställa frågan vem som attraheras av de kultur- och idrottsaktiviteter som byggs idag och hur tillgängliga de är för kommunens alla invånare.

Mår befolkningen annorlunda på landsbygden än i staden?

Folkhälsoundersökningar i Skåne

Region Skåne genomför återkommande undersökningar för att ta reda på hur skåningarna lever och mår. Undersökningarna riktar sig till olika åldersgrupper och för vuxna (mellan 18 och 80 år) har dessa undersökningar gjorts vart fjärde år. De data som samlas in utgör en viktig grund för folkhälsoarbetet i Skåne.

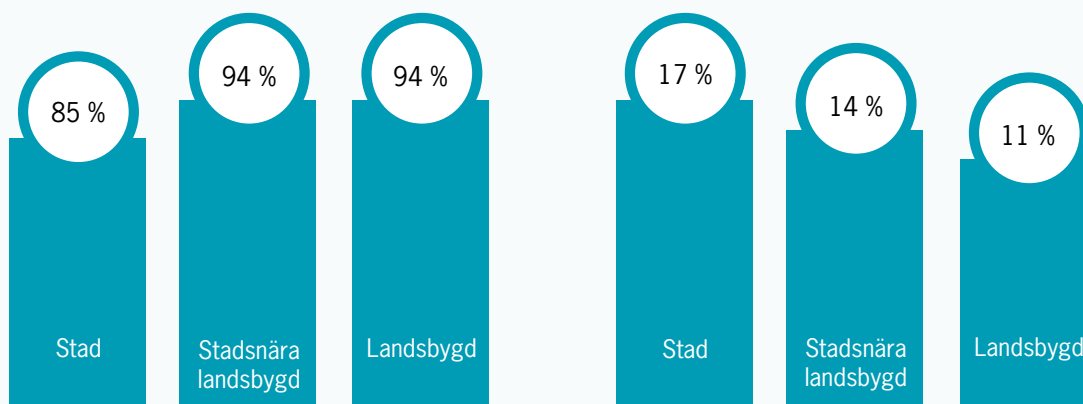
Bostadsortens betydelse

För att se om det finns några skillnader i hur personer ser på sin egen hälsa har en analys av folkhälsoundersökningarna för vuxna gjorts. Den senaste enkäten från 2012 besvarades av drygt 28 000 skåningar, varav vilka 19 000 svarande tillät att deras svar kan analyseras geografiskt. Av dessa bodde drygt 1100 på landsbygden, drygt 4100 på den stadsnära landsbygden samt knappt 14 000 i skånska städer (enligt definition av stad och landsbygd som presenterats i denna skrift). Fördelningen i enkäten motsvarar därmed väl den skånska befolkningens bosättningsmönster.

Analysen visar att det inte går att dra några enkla slutsatser av boplatsens betydelse för människors hälsa. Det finns skillnader, men också likheter.

Det område som urskiljde sig mest var hur man såg på sin närmiljö. Boende på landsbygden, oavsett stadsnära eller icke stadsnära, kände en större samhörighet med sitt bostadsområde och tillit till människorna där jämfört med boende i staden (en skillnad på cirka 10 %). För andra hälsotvå faktorer är skillnaden mindre, till exempel hur stressad man upplever sig vara i vardagen. När det gäller andelen stillasittande tid, pendlingstid och känslan av att vara utmattad ses dock ingen skillnad mellan stad och landsbygd enligt folkhälsoundersökningen.

För att säkert kunna visa på vilka folkhälsoskillnader det finns mellan stad och landsbygd behöver vidare studier utföras. Dessa bör bland annat studera skillnader även kopplat till ålder och socioekonomiska förhållanden. Men analysen tyder på att en del antaganden om hur vi mår i staden och på landsbygden handlar om förutfattade meningar, medan andra antaganden verkar stämma i verkligheten. När det gäller samhörighet och tillit kan det säkert sägas att staden har något att lära av landsbygden. Finns det insatser som kan göras för att få delar i staden att också ha en grannskapskänsla likt den på landsbygden?

Tillit till människorna i sitt bostadsområde

Stress i vardagen

SKÅNE

2%

befolkningsökning i
**stadsnära
landsbygd**

Demografi och FLYTTMÖNSTER

Till följd av industrialiseringen 1870-1970 skedde en omfattande urbanisering vilket innebar en omflyttning av befolkning och arbetstillfällen från landsbygd till städerna. Detta syns även i Skåne och av Skånes 1,3 miljoner invånare bor idag ca 1 miljon i städerna. Fortsätter landsbygden avfolkas och staden att växa? Nedan görs några nedslag i statistiken uppdelad på stad, stadsnära landsbygd och landsbygd som definierats tidigare i detta TemaPM.

Befolkningsförändringar i olika delar av Skåne

Generellt sett ökar befolkningen i staden och i den stadsnära landsbygden, medan den minskar något på landsbygden. Befolkningsmängden har ökat med drygt 5 % i staden de senaste fem åren och totalt sett minskat med drygt 1 % på landsbygden. På den stadsnära landsbygden har den ökat med drygt 2 %. Det bor fler kvinnor än män i staden, medan det är fler män som bor på den stadsnära landsbygden och landsbygden.

Dock är det stora skillnader i olika delar av regionen. Även om statistiken generellt visar på en svag befolkningsminskning på landsbygden så gäller det inte alla delar av Skåne. Det är främst i Hörby, Höör, Ystad, Simrishamn som befolkningen på landsbygden minskar, medan den ökar i Östra Göinges, Landskronas och Trelleborgs landsbygd.

Flyttmönster

Flyttmönstret i Skåne visar flöden till alla delar av Skåne, såväl till stad, landsbygd som den stadsnära landsbygden. Genom att titta på om och hur folk flyttar inom sin kommun eller inom Skåne syns ett intressant flyttmönster.

Den bild som framträder är att det är utlandsfödda samt andra icke-skåningar som flyttar till den stadsnära landsbygden samt till landsbygden medan skåningen flyttar till staden. Med icke-skåning avses här nyinflyttade från andra regioner. Har man en gång flyttat till Skåne räknas man som skåning vid sin nästa flytt.

Men det finns undantag, i några kommuner som Kristianstad, Simrishamn och Tomelilla flyttar skåningen från den stadsnära landsbygden till ren landsbygd. Staden är dock det område som är mest attraktivt för inomkommunala flyttningar, dvs. att man flyttar från landsbygden eller den stadsnära landsbygden till staden. Till staden flyttar alla kategorier, såväl egna kommuninvånare som övriga skåningar, övriga svenskar och utlandsfödda. Undantaget är Malmö, Landskrona och Lund där flyttningar i större utsträckning sker ifrån staden till den stadsnära landsbygden. I Malmö och Lund är den procentuella ökningen av boende på den stadsnära landsbygden de senaste fem åren 17 % respektive 12 %.

För att den stadsnära landsbygden och landsbygden ska behålla ett positivt flyttnetto är inflyttningarna från utlandet av stor betydelse. Detta är särskilt påtagligt på landsbygden i bland annat Östra Göinge och Svalöv, men även Ystad, Trelleborg, Hässleholm, Osby och Höör. Störst inflyttning av utrikesfödda på den stadsnära landsbygden finns förutom i Östra Göinge och Svalöv i följande kommuner: Hässleholm, Ängelholm, Kristianstad, Helsingborg, Åstorp, Klippan och Örkelljunga. Även stadens positiva flyttnetto beror till stor del på inflyttningar från utlandet.

KOMMUNVIS BEFOLKNINGSFÖRÄNDRING PROCENT 2009-2014

- Störst tillväxt stad
- Störst tillväxt landsbygd & stadsnära landsbygd
- Ingen landsbygd

Kartan visar var den största befolkningsförändringen procentuellt sker i en kommun, om det är på landsbygden (stadsnära landsbygd inräknad) eller staden.

Landsbygden åldras

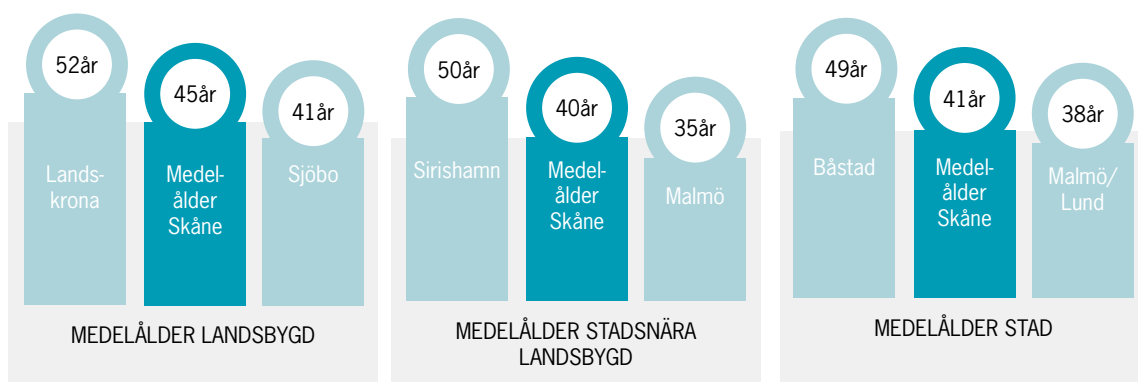
De senaste fem åren (2009-2014) har genomsnittsåldern minskat något i staden, medan den har ökat på både den stadsnära landsbygden och landsbygden. Andelen unga (0-18 år) är störst i den stadsnära landsbygden och lägst på landsbygden. Men det är bara i staden som andelen faktiskt ökat, dock mycket marginellt. Men det är stora regionala skillnader och ser man på åldersstrukturen uppdelat kommunvis och stad, stadsnära landsbygd och landsbygd framträder större nyanser.

På landsbygden är medelåldern särskilt hög i Tomelilla, Simrishamn och Ystad samt Landskrona, där medelåldern de senaste fem åren har ökat och är upp i drygt 52 respektive 49 år. Den lägsta medelåldern på landsbygden finns i Sjöbo, där den ligger på 41 år. Dock har inte medelåldern på landsbygden minskat i någon skånsk kommun.

Den stadsnära landsbygden visar andra förhållanden. Medelåldern är här högst i Simrishamn, nästan 50 år, och i Båstad och Höganäs ökar den fortfarande, i alla

fall de senaste fem åren. Malmö har klart lägst medelålder i den stadsnära landsbygden, under 35 år. Malmö sticker också ut sett till andelen unga på den stadsnära landsbygden. Över 30 % är mellan 0-18 år och andelen har ökat tydligt de senaste fem åren. Även Lund, Vellinge, Kävlinge, Staffanstorps, Landskrona, Helsingborg och Svedala har förhållandevis många unga i denna del av kommunen, över 25 %.

I staden sticker Malmö och Lund ut med att ha väldigt låg genomsnittsålder, ca 38 år, i relation till övriga kommuner. I Malmö har medelåldern dessutom minskat tydligt de senaste fem åren. Den har även minskat något i Svalöv, Skurup, Tomelilla, Klippan, Landskrona, Helsingborg samt Kristianstad. I Båstad, Ystad och Simrishamn är det högst genomsnittsålder, där alla kommunerna ligger över 46 år i genomsnitt. I förhållande till andra skånska städer bor många unga (0-18 år) i Staffanstorps, Kävlinge, Lomma och Svedala, i Lomma är så många som 27 % mellan 0 och 18 år. Ökningen av andelen unga är dock störst i Malmö och Landskrona.

Illustrationen visar medelåldern på landsbygden, den stadsnära landsbygden samt i staden samt vilken kommun som har lägst respektive högst medelålder i de olika zonerna.

Arbetsmarknad och näringsliv

I Skåne finns en rik branschbredd och ett starkt växande företagande. Målbilden i den regionala utvecklingsstrategin för Skåne anger att Skåne ska bli en stark hållbar tillväxtmotor och att förutsättningarna stärks för att starta och driva företag. För att lyckas nå målen krävs att hela Skåne ges förutsättningar att utvecklas utifrån sina unika kvaliteter och att planeringen ger förutsättningar för att idéer tillvaratas.

Staden beskrivs ofta som motorn för tjänstesektorn medan landsbygden sägs generera tillväxt inom jordbruks- och livsmedelsindustrin. Detta är dock en förenklad bild av verkligheten och bidrar till föreställning om att stadens och landsbygdens utmaningar står i ett motsatsförhållande.

Livsmedelssektorn utgör Skånes största näring och omfattar lantbrukare, livsmedelsföretag, handel och restauranger och finns närvarande både i staden och på landsbygden. Skåne står för 45 % av hela Sveriges omsättning inom livsmedelsindustrin. Den har en stor betydelse för Skånes utveckling, då den bidrar med många arbetstillfällen och genererar skatteintäkter. Det finns också en stor potential för utveckling och innovationer inom livsmedelsnäringen. Samtidigt är en väl fungerande lokal livsmedelsproduktion och distribution viktig ur ett sårbarhetsperspektiv. Sverige importerar idag ungefär hälften av det vi äter och våra livsmedelslager är inte så stora utan skulle räcka i cirka en vecka hävdar en del experter inom beredskapsområdet.

Kompetens och arbetsmarknad

Utbildningsnivåerna varierar mellan stad, stadsnära landsbygd och landsbygd. Generellt sett har städerna störst andel befolkning med högre utbildning och minst andel med enbart förgymnasial utbildning. Samtidigt skiljer sig de skånska kommunerna mycket i utbildningsnivå. Sett till de senaste fem årens utveckling har utbildningsgraden förändrats mest i den stadsnära landsbygden, där andelen invånare med eftergymnasial utbildning ökat mest och andelen med enbart förgymnasial utbildning minskat mest (gäller åren 2008-2013, källa SCB).

En av Skånes utmaningar är att matcha kompetensen med behoven på arbetsmarknaden. Branschbredden har i detta sammanhang stor betydelse för en regions attraktivitet. Fler människor på en plats innebär ofta större branschbredd, det vill säga det krävs en kritisk massa av branscher och människor för att stärka den lokala och regionala arbetsmarknaden.

En av Skånes utmaningar är att matcha kompetensen med behoven på arbetsmarknaden.

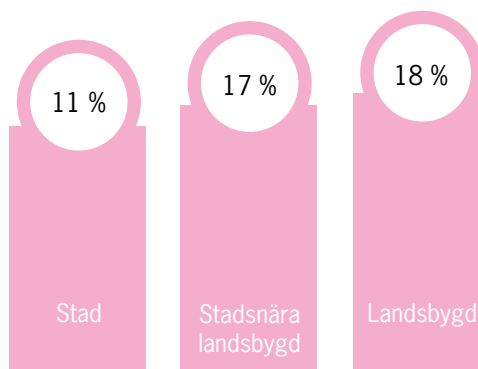
Samtidigt blir arbetsmarknadregionerna i Sverige allt större. Trenden visar att människor lägger allt större vikt vid boendemiljön och är beredda att lägga allt mer tid på resor till och från arbetsplatsen. Ökad pendling innebär färre och större lokala arbetsmarknadsregioner (LA-regioner). Dessa definieras av pendlingsmöjligheter mellan olika platser i Sverige. 1994 fanns 110 LA-regioner i Sverige, jämfört med 73 LA-regioner 2016. I rapporten *Sveriges nya Geografi 2016* prognostiseras att det år 2030 kommer finnas ytterligare 54 LA-regioner. Framförallt kommuner med låg lokal branschbredd har stora fördelar av att ingå i en LA-region.

Sysselsättningsgrader och företagande

Skånes tre största städer Malmö, Lund och Helsingborg står tillsammans för hälften av regionens arbetstillfällen. Totalt står Skånes tätorter för mer än 85 % av arbetstillfällena i regionen. Arbetsplatserna är betydligt mer koncentrerade till de större städerna än vad befolkningen är, vilket innebär att många människor pendlar till sina arbetsplatser.

Sysselsättningsgraden i städerna är dock låg jämfört med riksgenomsnittet. Detta medför ett lågt genomsnitt för hela Skåne. Den lägre sysselsättningsgraden för städerna beror delvis på att stor andel av befolk-

ningen i de större städerna i Skåne studerar. En annan orsak är att befolkningen ökar snabbare än antalet arbetstillfällen. På landsbygden och den stadsnära landsbygden är sysselsättningsgraden dock lika hög som riksgenomsnittet. Andelen egenföretagare är högre på landsbygden och den stadsnära landsbygden jämfört med i staden. Dock är antalet kvinnliga egenföretagare lägre på landsbygden.

Andel egenföretagare

EXEMPEL: BJUV – Självbilden som makt

2016 kom beslutet som chockade en hel kommun. Den stora livsmedelsproducenten Findus beslutade att lägga ner verksamheten i Bjuv. Findus har under sina 70 år i kommunen präglat platsens identitet.

I samband med beslutet om nedläggning startade kommunens arbete med Vision Bjuv 2.0. I arbetet med visionen för Bjuv pågick en öppen process som inkluderade medarbetare och förtroendevalda. Bland annat kunde man följa arbetet på en särskild visionsblogg där olika chefer och medarbetare reflekterade över sin syn på visionen och arbetet efter Findus. Arbetet var inkluderande och viktigt för att många ska kunna stå bakom visionen och känna igen sig i den bild och berättelse av kommunen som förmedlas.

Kommunen har som målsättning att vända händelsen till något positivt och att se möjligheterna. Exemplet Bjuv visar på att en kommuns självbild utgör ett viktigt redskap, både vikten av att ta makten över framtiden och berättelsen om en plats. För Bjuv har arbetet med den nya visionen och framtidsbilden inneburit att kommunen fått tänka om för att skapa den positionering i regionen som de önskar. Vad är Bjuv som inte andra är?

Innovativ LANDSBYGD

Det finns en bild av att innovationer främst sker i städerna och att landsbygden utgör vita fläckar på innovationskartan. Detta ifrågasätts dock allt mer. Landsbygden har en lägre utveckling av innovationer och tillväxt, men det betyder inte att det inte finns innovationer på landsbygden, utan kanske snarare att det saknas forum för idéer att växa inom. Det finns också en bild av att företag går bäst i staden eftersom det ofta är lättare med kundbesök etcetera. Studier från Jönköpings län visar dock att största andelen innovativa företag, både större och mindre, inte förekommer i kommuner med de tätaste strukturerna, utan tvärtom, det finns en stor del av dessa i de mindre täta delarna av länet.

I Skåne görs många satsningar på att tillvarata innovationskrafter. För att ta tillvara på olika aktörers

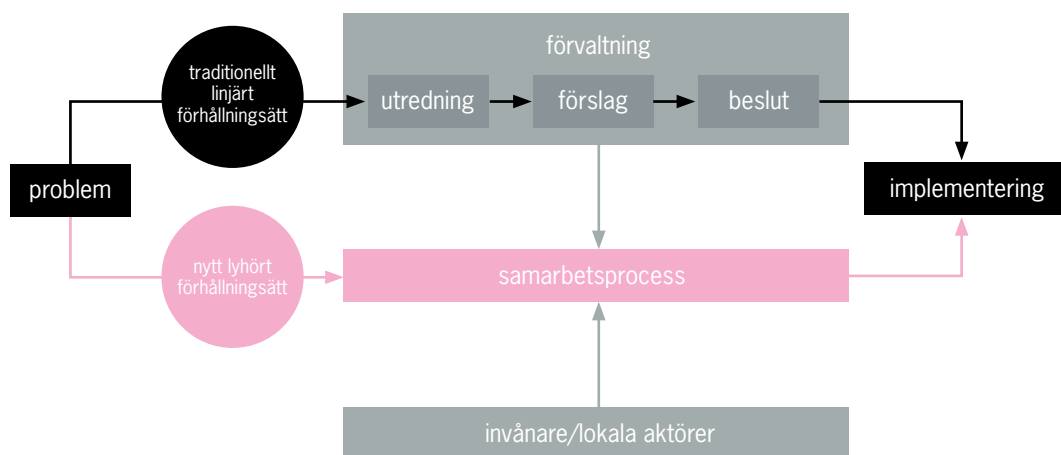
resurser och för att skapa symbioser behövs plattformar för möten, idéskapande och samverkan kring företagande och entreprenörskap. Ett exempel är satsningen Innovationscenter för landsbygden, som är ett samarbete mellan Simrishamn, Sjöbo, Tomelilla och Ystads kommuner. Syftet med Innovationscenter för landsbygden är att entreprenörer som bor och verkar på landsbygden ska ha samma möjligheter som företagare i de större städerna. Målgruppen för satsningen är främst etablerade företag som vill vidareutveckla innovationer. Tanken är även att landsbygd och stad ska fungera i en stärkande symbios. På så vis kan resurser och kompetens tas tillvara. Innovationscenter för landsbygden fungerar rådgivande och hjälpande genom att ta fram kunskapsunderlag och förmedla ingångar och kontakter.

Digitaliseringen innebär att närheten mellan aktörer till viss del blir mindre viktig. Företagare kan på helt nya vis verka både lokalt och nationellt/globalt. Ett exempel är möjligheten att bedriva e-handel, antingen som huvudsaklig marknad eller som komplement till det lokala kundunderlaget. Ehandel.se släppte i september 2017 en lista över Sveriges webbhandeltätaste kommuner vad gäller antalet butiker per invånare. Båstad hamnade på första plats och Simrishamn på tredjeplats.

Att hantera nya innovationer och en framsynt planering

För att tillvarata medborgares, näringslivets och andra aktörers idéer och innovationer behövs tydliga

ingångar i alla kommunala förvaltningar. Det behöver vara enkelt och tydligt vart aktörerna kan vända sig. Traditionellt har beslutsprocesser skett utifrån en linjärt förhållningssätt; problem-utredning-förslag på åtgärder- beslut- implementering. För ett mer lyhört förhållningssätt krävs nya synsätt. När en utmaning identifierats bör en process inledas i vilken de aktörer eller invånare som berörs inkluderas, exempelvis de lokala entreprenörerna. Företagare behöver våga och tillåtas att ta mer ansvar för samhällsutvecklingen. Planeringen behöver vara framsynt och fånga upp möjligheterna, vilket kräver ett mer horisontellt arbetssätt.

Kombinationsverksamheter

Det blir allt vanligare att jordbruksföretag bedriver så kallade kombinationsverksamheter. Med kombinationsverksamhet menas en inkomstbringande verksamhet som inte är jordbruk, men som nyttjar jordbruksföretagets resurser så som mark, byggnader, maskiner eller produkter från det egna jordbruket. Den vanligaste formen är försäljning i gårdsbutiker, där varor som producerats och även förädlats säljs. I Skåne finns över 400 gårdar som bedriver gårdsförsäljning. Under senare år har kombinationsverksamheter blivit vanligare samtidigt som dess ekonomiska betydelse för jordbruksverksamheten har blivit allt mer betydande.

Ett utlämningsställe inom konceptet Local Food Nodes.

TREND: DET ÖKANDE INTRESSET FÖR LOKALT PRODUCERAD MAT

Det finns en stark trend med ett ökande intresse för våra livsmedels kvalitet och ursprung. Det finns en efterfrågan på en tydligare närhet till produktionen av maten vi äter, men även en mer övergripande vilja att stödja ett mer resilient samhälle. Som konsument vill man ha bättre kunskap om matens ursprung och hälsoeffekter, men även kunskap om belastning på miljö och sociala hållbarhetsperspektiv.

Det ökande intresset för mat för med sig en rad nya koncept som Cowfunding, där konsumenten köper in sig i en del av en specifik ko där man sedan får ta del av köttet, abonnemang på lokalproducerad mat som levereras hem och tjänster på sociala medier som för samman livsmedelsproducenter med konsumenter i staden. Även intresset för att själv odla grönsaker i urbana odlingar har ökat de senaste åren.

Ett annat exempel på en tjänst som utvecklats för att möta denna efterfrågan i Skåne är det nätbaserade Local food nodes. Här beställer konsumenter via nätet lokalt producerade varor direkt från traktens matproducenter. Varorna kan sedan hämtas upp på en lokal nod, det vill säga utlämningsplats. På så vis kan konsumenten hämta sina varor från flera olika leverantörer på ett och samma ställe. Utlämningsställen finns både på landsbygden och i städerna och utgör på så vis en brygga dem emellan.

Besöksnäringen lyfter SAMHÄLLET

Besöksnäringen är, liksom basindustrin, en platsbunden näring. Ökade satsningar på besöksnäringen kan för många platser vara ett sätt att bredda näringslivsstrukturen. Den har därför fått en allt större roll i diskussionerna om kommuners framtid. Besöksnäringen är starkt bidragande till en ökad tillväxt, då det bland annat genererar nya arbetstillfällen och ökade skatteintäkter. Ju fler verksamheter och upplevelser som finns i ett område, desto mer etablerat och mindre känsligt för förändringar blir en kommun.

Här gäller det för näringsidkarna att se vikten av att samarbeta snarare än att konkurrera. Verksamheter föder andra verksamheter och kompletterar varandra i klusterbildningar. För att dra nytta av varandras resurser och för att symbioser ska kunna skapas krävs plattformar för möten, där idéer och samverkan kring entreprenörskapet kan utvecklas.

Natur- och kulturturism ökar både nationellt och internationellt. Tourism in Skåne satsar med stöd av Tillväxtverket på ledbaserad turism. Skåneleden genomför en exportmognadsatsning och nationella cykelleder etableras. Genom att arbeta tvärssektoriellt i samverkan med andra aktörer och att utveckla samt kvalitetssäkra olika former av leder samt rekreationsområden skapas förutsättningar för attraktiv och hållbar aktivitetsbaserad natur- och kulturturism. Där leder, natur- och kulturområden möts ges förutsättningar till fler arbetstillfällen och en levande landsbygd.

I Skåne finns Romeleslingen vilken har skapats av initiativtagande från lokala företag som valt att samverka inom besöksnäringen i området. 25 medlemmar ingår och representerar allt från hantverk, restauranger och caféer, logi, gårdsbutiker till andra upplevelser. Konceptet bygger på att besökarna ska kunna bo, äta och ta del av upplevelser i ett natur-

skönt område. Det råder en öppen inställning till samverkan företagarna emellan och andras framgångar verkar motiverande. Om en logi har fullt hänvisas besökaren till annan logi i trakten. Samarbetet mellan aktörerna i Romeleslingen visar på att besökare inte tänker på de administrativa gränserna när de besöker en plats eller ett område. I kommunernas planering kan det vara intressant att kartlägga den gränsöverskridande lokala och regionala besöksnäringen för att utveckla och stärka dess möjligheter. Nya behov av samarbeten mellan närliggande besöksnål kanske kan uppmärksammas.

Turismkommuner har ofta en god utveckling inom flera näringar, exempelvis med en stark dagligvaruhandel och en god servicegrad. Under en stark turismsäsong kan en livsmedelsbutik ha en så pass stor omsättning som gör det möjligt att behålla personal, erbjuda goda öppettider samt ha ett brett sortiment under hela året. Sysselsättningsgraden för kommuner med stark besöksnäring är i genomsnitt en procent högre än för andra kommuner utan stark besöksnäring. Prisutvecklingen för småhus förhåller sig även ofta stark i dessa orter.

I besöksnäringssammanhang är det viktigt med ett tydligt varumärke. Att därför bryta administrativa gränser och lyfta bygdeperspektivet kan vara en framgång. I Romeleslingen har företagarna samlats kring Romeleåsen landskap.

FÖRENINGSLIVET

och den idéburna sektorn

Föreningslivet och den idéburna sektorn utgör viktiga samhällsfunktioner för både staden och landsbygden. Det skapar samhörighet, främjar social hållbarhet och utgör en grund för det viktiga sociala kapitalet. När offentliga servicefunktioner minskar i antal får privata servicefunktioner en allt viktigare roll. Det kan handla om föreningslivet som utgör en byggs stolthet och samlingsplats, men även den lokala livsmedelsbutikens roll som mötesplats. De dagliga mötena i matvarubutiken och utbytet mellan

människor kan ha en lika viktig funktion som matvaruinköpen. Det är därför av stor vikt att kartlägga det sociala kapitalet på varje plats vid besluts- och planeringsprocesser. Bland annat för att skapa en jämlik tillgång till fritidsaktiviteter.

Det är viktigt att företrädare för näringslivet, den idéburna sektorn och föreningslivet kontinuerligt involveras i dialog med kommunen, i synnerhet i utvecklingsprocesser som i översiktsplanering etcetera. Föreningslivet och den idéburna sektorn har stor påverkan på en plats serviceutbud eftersom den ofta drivs av ideella föreningar. Således har föreningslivet och den idéburna sektorn stor påverkan på en plats attraktivitet.

För en levande och fungerande landsbygdspolitik krävs att regioner, kommuner och det lokala näringslivet engagerar sig i utvecklingen.

Samtal med Sofie Bredahl,

utvecklingschef, Simrishamns kommun

Hållbar besöksnäring över hela året

Sofie Bredahl arbetar med turismutveckling med tyngdpunkt på långsiktig planering av besöksnäringen och turismutvecklingen som en del av kommunens översiktsplanering. Simrishamns, Ystad, Sjöbo samt Tomelilla kommun har gemensamt tagit fram gemensamma strategier och plattform för en växande, hållbar och lönsam besöksnäring i syöstra Skåne.

Hur ser du på besöksnäringens betydelse och prioritering i kommunens arbete?

Det är viktigt att koppla samman att attraktivitet för turister också skapar nytta för kommunens medborgare. En attraktiv plats att besöka är också en attraktiv plats att flytta till. Det är viktigt att det lyfts fram att kommunen arbetar med att involvera medborgare, byalag, föreningar med flera för att skapa en attraktiv plats. Medborgarnas roll är viktig för att platsen ska uppfattas som attraktiv. Det skapar samhällsnytta för alla.

Hur arbetar ni med kopplingen fysisk planering och besöksnäring?

Arbetet har just påbörjats och är under utveckling. Turism- och destinationsutvecklingsfrågorna finns upptagna i kommunens översiktsplan som antogs år 2017. Nu behöver steget tas från plan till genomförande. Vi måste hitta vägen att göra detta och hur vi ska arbeta i framtiden. Arbetet nu handlar om att samtala med förvaltningar och nämnder för att informera om hur dessa kan påverka turism- och näringslivsfrågor.

Hur arbetar ni med att förlänga säsongen över året?

Medborgarna gör stora insatser i denna fråga. Jag blir ganska imponerad över hur mycket egenansvar medborgarna tar genom egna initiativ, ideella föreningar och privata engagemang för att skapa aktiviteter och

göra byarna levande året runt. Jag tycker att det är så det ska fungera, att medborgarna har ett stort ansvar i att skapa aktiviteter och att kommunens roll är att skapa faciliteter för det. Det är också viktigt att främja en hållbar besöksnäring, som sträcker sig över hela året genom att företagare erbjuder produkter som kan säljas under alla säsonger. Förra året hade Simrishamn kommun en ökning av antalet besökare tio månader av tolv. Det har krävt ett långsiktigt arbete för att nå dit. Tillsammans med näringslivet arbetar kommunen med att skapa ett större oberoende av sommarsäsongen, men också för att ge företagen en lönsamhet under hela året och möjligheter att ha anställda över hela året, vilket även stärker arbetsmarknaden.

Simrishamns kommun är en kommun med stor andel icke permanentboenden. Vilka utmaningar och möjligheter innebär det för er?

Det finns många utmaningar och det vi arbetar med just nu är kompetensförsörjning och att lyckas attrahera arbetskraft både inom den offentliga och privata sektorn. Simrishamn kommun har haft det tufft, men trenden har vänt och nu har kommunen en positiv befolkningsutveckling och behöver utöka antalet förskole- och skolplatser. Kollektivtrafiken är en annan utmaning då låga andelar resanden genererar färre turer och en minskad attraktivitet. Det blir svårare att förlita sig på kollektivtrafiken.

Vilken roll spelar fiberutbyggnaden för turismen och fritidsboenden?

Jag tror att den spelar en stor roll, inte bara utifrån ett turismperspektiv utan också utifrån ett näringslivsperspektiv. Du ska idag kunna arbeta hemifrån och vara uppkopplad.

MÅL

95%

av befolkningen ska
ha 100 Mbit/s
år 2020

Tillgänglighet via *digital* *infrastruktur*

Hållbar mobilitet och tillgänglig service samt en fullt utbyggd digital infrastruktur har stor betydelse för möjligheten att skapa attraktiva miljöer för att bo och verka i hela Skåne. Mobilitet och tillgänglighet utgör en bärande koppling mellan staden och landsbygden. Genom strategiska ställningstagande, fysiska strukturer och innovativa lösningar kan förutsättningarna för att stärka kopplingarna nyttjas fullt ut.

Ett utbyggt fibernät är en infrastruktur lika nödvändig som annan infrastruktur, exempelvis vägar och elnät. Digital tillgänglighet och fiberanslutning är en grundförutsättning för att hela Skåne ska ges liknande förutsättningar. En väl fungerande digital infrastruktur möjliggör för såväl staden som landsbygden att tillhandahålla olika former av digitala tjänster. I längden kan detta innebära stora positiva effekter för landsbygden i form av tillgång till tjänster och varor, vilket kan underlätta vardags- och arbetslivet.

Digital tillgänglighet

En viktig förutsättning för att hela Skåne ska leva är tillgången till snabbt bredband. Snabbt bredband är en grundförutsättning för nya företagsetableringar, utgör attraktionskraft för nya invånare och kan bidra till fler arbetstillfällen. I *Bredbandsstrategi för Skåne* är målet att minst 95 % av befolkningen år 2020 ska ha möjlighet att ansluta sig till bredband om minst 100 Mbit/s. I Skåne har utbyggnaden av fiber kommit långt, men i många kommuner är utmaningen

 **snabbt
bredband** Bredband med
hastighet om minst 100 Mbit/s.

Övergripande frågeställning:

*Hur ska den digitala
infrastrukturen byggas ut
till alla på kommersiella
villkor, utan stödmedel?*

fortfarande stor. Det finns ett tydligt samband mellan utbyggnadsgrad och kommunernas invånartäthet. Ju mer landsbygd, desto mer kvar innan målen om 95 % anslutning nås. Det krävs att fiberutbyggnaden ses som en strategiskt viktig fråga för kommunerna för att nå målen.

Tillgång till 100 Mbit/s 20-40% 40-65% 65-90%

Kommunkartan visar andelen hushåll i Skånes kommuner som i oktober 2016 hade tillgång till bredband med 100 Mbit/s.

Tillgodose fungerande logistik

För landsbygden har internethandeln inneburit att varu- och tjänsteutbud idag är mer likvärdigt det som erbjuds i städerna. För att den goda tillgängligheten av varor via internet ska nå ut till alla förutsätts dock bra utlämningsställen av varor och post. För att nå en god tillgänglighet till utlämningsställen där de geografiska avstånden är långa kan nya lösningar behövas för att tillhandahålla en god servicenivå. Nya sätt för handel och för leveranser av varor kan göra stor skillnad för landsbygden, för köp av både daglig- och sällanköpsvaror. De mest besökta platserna i mindre orter är ofta kopplade till människors vardag, exempel livsmedelsbutiken eller en hållplats för kollektivtrafik. För att kunna nyttja potentialen fullt ut för dessa platser krävs det att aktörer vågar att testa nya metoder och alternativ. Till exempel kan kommunen identifiera servicenoder, som kan ges flera funktioner. En plats där många personer dagligen passerar, som kollektivtrafiknoder och pendlarparkeringar, kan även få funktionen som utlämningsställe för paket och varor.

Tillgängliga tjänster

I en tid då allt fler banker och statlig service lägger ner runtom i landet har teknikutvecklingen för att nå dessa tjänster utvecklats mycket. Tillgängligheten till banktjänster, betaltjänster och annan samhällsservice har aldrig varit så god som den är idag. För bara några år sedan behövde bankkunder förhålla sig till öppettider för att utträta banktjänster. I takt med att allt fler samhällstjänster digitaliseras krävs därför ett samlat grepp för att tillgodose att Skånes invånare har tillgång till samt kunskaper om användandet av dessa tjänster, för att inte riskera att människor hamnar i ett digitalt utanförskap.

Minskat behov av resor skapar behov av fler mötesplatser

Med digital uppkoppling kan till viss del även behovet av resor minska, vilket kan skapa goda förutsättningar för en mer hållbar utveckling. Snabbt bredband möjliggör för studier och arbete på distans. Med den digitala infrastrukturen finns många möjligheter för landsbygdens befintliga och framtida verksamheter. Men i takt med att allt mer service och tjänster blir digitala ökar behovet av att säkerställa fysiska mötesplatser där människor kan träffas. För att möta behovet behövs fler och nya vardagliga mötesplatser för invånare som väljer att arbeta på distans. Till exempel kan det lokala biblioteket fungera som samlingsplats för distansarbete, vilket även kan främja lokala nätverk och kunskapsutbyte.

Digital undervisning

Landsbygdens skolor står inför stora utmaningar i att finna rätt kompetens och bemanning. Genom digitala verktyg kan alla skolor, i viss utsträckning, ges tillgång till specialistkunskap genom digitala undervisningsformer. På så vis kan fler skolor ha chans att finnas kvar.

Kulturupplevelser i realtid och på distans

Med digital uppkoppling blir kulturutbudet tillgängligt på ett helt nytt sätt. Deltagandet vidgas och människor blir på ett nytt sätt medskapare till kulturen via internet. Allt fler kulturinstitutioner har öppnat upp sina samlade verk digitalt och vi behöver inte resa för att kunna se dessa. Kulturnät Sverige har skapat ett nätverk för att allmänheten ska ges tillgång till och kännedom om landets kulturutbud.

Deltagandet i att skapa och inta kultur har vidgats. På flera platser i Sverige livesänds exempelvis operor från Metropolitan i New York till biografer, stora som små. På Gotland har hembygdslokaler fått en ny användning i form av danslokal där dansläraren finns via videolänk. Även om digitaliseringen erbjuder helt nya sätt att tillgängliggöra kultur, kan det inte ersätta värdet i ett unikt verkligt möte med olika kulturformer.

Digitala sjukvårdstjänster

Flertalet webbtjänster finns idag tillgängliga för patienter som söker vård. Via dator eller telefon finns idag läkarbesöken tillgängliga från hemmet. Sverige, såsom i övriga världen, har en åldrande befolkning och den svenska sjukvården står inför en utmaning att klara av den stora efterfrågan på vård. Genom att erbjuda viss hemsjukvård digitalt kan vården omfördela resurser och vårdtagaren ges möjlighet till att ta del av e-hälsotjänster oberoende av geografisk plats. Västerås kommun är spjutspetskommun i utvecklandet av digital hemsjukvård. Här sköts mycket av vårdtagarnas kontakt med vårdgivarna via bildskärmar. Fördelarna som setts har bland annat varit att vårdtagaren kan få större integritet då den slipper bli väckt på natten vid fysiska besök. Fördelarna för landsbygden är att de boende inte behöver resa

till vårdcentralen vid åkommor som kan hanteras av läkare digitalt. I framtiden kan hemapoteken bli mer utökade och innehålla utvecklade metoder för provtagningar som lätt kan kopplas upp och analyseras digitalt.

tätort Tätort enligt Tillväxtanalys är orter som har fler än 3000 invånare. Till tätort räknas även området inom 5 minuters bilresa från tätorten.

tätortsnära landsbygder Enligt Tillväxtanalys är detta områden som finns inom 5 till 45 minuters bilresa från tätorter med fler än 3000 invånare. I Skåne finns dock bara enligt denna definition tätortsnära landsbygd samt städer. För att tydliggöra skillnaderna mellan olika landsbygder i regionen har Strukturbild för Skåne därför modifierat denna definition, se s16-17.

Dagens lösningar handlar ofta om att förädla och modernisera de lösningar som redan finns eller har funnits!

Hur kan SKÅNE bindas samman?

Skånes flerkärniga Ortsstruktur innebär att det finns unika förutsättningar för att binda samman Skåne, dels genom större infrastruktursatsningar, men även lokalt genom det finmaskiga gång- och cykelnätet. En fungerande kollektivtrafik är dessutom en grundläggande faktor för människors delaktighet och tillgång till samhällsfunktioner. Utan ett fungerande transportsystem finns en ökad risk för social exkludering. Att binda samman Skåne handlar till stor del även om att använda den befintliga strukturen så effektivt som möjligt genom att synliggöra och skapa acceptans för de resval som finns och är tillgängliga.

Kollektivtrafik på landsbygden

Det regionala nätverket är beroende av ett fungerande lokalt nätverk eftersom resor med kollektivtrafik ofta börjar och slutar med resor till fots eller med cykel. Den fysiska strukturen har stor betydelse. En tät bebyggelse innebär att fler människor har tillgång till kollektivtrafiken. För att utnyttja och stärka kollektivtrafikens potential i hela Skåne handlar det om att se möjligheter i kollektivtrafiknära lägen och förtäta och utnyttja lucktomter. Men den fysiska planeringen och strukturen är inte enda lösningen utan mentala avstånd, kultur och vanor på en plats spelar också roll.

Med förbättrade bytespunkter kan samspelet mellan städerna och landsbygderna stärkas. Det handlar om att stärka flödena platserna emellan, genom att lättare kunna ta sig till exempelvis rekreationsområden och naturen från tätorterna och staden. Men det handlar även om flöden mellan mindre orter för att kunna nyttja service och rekreationsmöjligheter i närområdet, oberoende av kommungränserna. Utifrån ett jämställdhetsperspektiv gynnas särskilt äldre, ungdomar och kvinnor av ett robust system som främjar tillgänglighet till samhällsfunktioner.

Utnyttja potentialen och uppmärksamma trender

Att använda kollektivtrafiken och andra färdmedel på ett effektivt sätt betyder att samhällsplaneringen måste vara uppmärksamma på utvecklingen och

trender. Vad kan en utveckling mot självkörande bilar och ett minskat behov och intresse för privatpersoner att äga sin egen bil innebära i den fysiska planeringen? Genom den fysiska planeringen kan en omställning till fossilfria drivmedel säkerställas genom att planera för laddstationer vid viktiga målpunkter så som stationer, pendlarparkeringar, matbutiker etc.

Planeringen behöver även vara lyhörd för den potential som finns för idéutveckling och innovationer kopplat till olika färdmedel. Idéer föds från ett problem som uppmärksammas, exempelvis att många personer dagligen kör åt samma håll, men med tomma platser i bilen. Kan detta samordnas lokalt med enklare medel? För att lösa vissa delar av resan kan planeringen skapa förutsättningar för fler alternativa lösningar, bland annat genom organiserade samåkningstjänster som komplement till den ordinarie kollektivtrafiken. Flexibla transportlösningar kan spela en stor roll i planeringen utan att det krävs stora investeringar, men för att lyckas krävs samordning och legitimitet hos olika aktörer.

Cykelns roll i det mobila samhället

De flesta cykelresor sker lokalt, men har stor påverkan på helheten i regionen. Om det skapas rätt lokala förutsättningar; snabbare, bekvämare och tryggare vägar för att cykla kommer det att avlasta annan infrastruktur och öka framkomligheten för både person- och godstransporter. Finns förutsättningar för att smidigt och tryggt kunna cykla till kollektivtrafikens bytespunkter kommer kollektivtrafikens attraktivitet att öka. Det kan i sin tur ge stora positiva effekter på människors närmiljö och för folkhälsan.

Cykelturen i Skåne ökar. Här finns Sveriges två första nationella cykelleder för turism- och rekreationscykling; den 27 mil långa Sydostleden från Simrishamn till Växjö samt den 37 mil långa Kattegattleden från Helsingborg via Bjäre till Halland och Göteborg. 2019 invigs Sydostleden som ska binda samman Simrishamn och Helsingborg. 2017

genomförde Region Skåne en förstudie för var regionala rekreativa cykelleder skulle kunna etableras i Skåne. Denna förstudie ska ses som en inspiration till Skånes kommuner att med stöd av nya cykelleder, öka möjligheten till utökad näring på landsbygden.

Geografin spelar roll i valet av färdmedel

Idag sker cirka 85 % av alla resor på landsbygden med bil, jämfört med 40 % av alla resor i Skånes större städer. Det är viktigt att se till de lokala förutsättningarna i planeringen för olika typer av färdmedel. I de större städerna är målet i Region Skånes *Strategi för ett hållbart transportsystem i Skåne 2050* att andelen resor med personbilar ska ha minskat till 25 %. Ett likvärdigt mål för landsbygden är att personresorna ska minska till 70 % år 2050. Utöver geografin spelar även den upplevda säkerheten en stor roll.

Stor potential för fler hållbara resor

I Skåne finns det stora möjligheter att uppnå de regionala målen om minskade andelar personresor med bil och ändrade färdmedelsfördelningar. Uppemot hälften av Skånes arbetande befolkning skulle kunna nå sina arbetsplatser inom 30 minuters cykling i lugnt tempo. Hela 30 % av Skånes befolkning bor inom 15 minuters cykelresa från sitt arbete.

Att öka andelen hållbara resor gynnar regionen som helhet, men har även stor positiv påverkan på den

Hur kan de första och sista delarna av resan lösas?

lokala platsen. På landsbygden och i mindre tätorter sker många kortare resor med bil. Många faktorer spelar in på människors val av färdmedel, bland annat vanor och kultur på en plats. Utöver det faktiska strukturella bilberoendet på grund av avsaknad av kollektivtrafik, finns det även ett upplevt bilberoende. Invanda resor tenderar att bestå och ett samhälle som domineras av hög andel bilanvändande främjar mer bilberoende. Förutsättningar för att cykla måste inte vara sämre bara för att en ort är liten. Mindre orter kan ha en lika stor andel cyklister som större orter.

Kommunen spelar en stor roll för att verka för ett samlat grepp kring frågorna. Det kan handla om fysiska åtgärder i den byggda miljön och arbete med sociala aspekter. Stor tillgång till fria parkeringsplatser och avsaknad av trängsel innebär att bilen ofta blir det dominerande trafikslaget på mindre orter. För att bryta invanda mönster och få fler till att överväga cykeln som färdmedel behöver exempel på den goda cykelkulturen spridas i hela Skåne. För att lyckas krävs en samordning mellan alla trafikslag, de kan inte ses som isolerade åtgärder.

Bilderna ovan jämför samma avstånd på två platser i Skåne (Sjöbo och Lund). Samma avstånd kan upplevas på olika vis, beroende på exempelvis täthet och det upplevda avståndet. Båda platserna har goda förutsättningar för cykling, men tillgång på parkeringsplatser med mera är ibland avgörande för valet av färdmedel.

Närtrafik för alla

Närtrafik infördes i ett tiotal kommuner i Västra Götalandsregionen 2001 och har sedan dess utvecklats och finns nu i regionens alla kommuner. Tjänsten är en del i att öka tillgängligheten till och från landsbygden där resandeunderlaget inte är tillräckligt för att erbjuda linjelagd kollektivtrafik.

Finmaskiga nätet kompletterar och binder samman

Närtrafik i Västra Götalandsregionen är förbeställd trafik som trafikerar mellan adresser på landsbygden och hållplatser i kommunens tätorter. Den centralt samordnade samåkningen utgör ett komplement till den regionala kollektivtrafiken och körs där det inte finns tillräckligt resandeunderlag för linjelagd kollektivtrafik. Tjänsten är till för alla och i första hand anpassad för serviceresor, det vill säga inköp, besök m.m. Närtrafik bygger på samåkning med bland annat färdtjänst och körs med mindre fordon, men bara om någon i förväg beställt en resa senast en timme innan turens avgång.

Utifrån *Landsbygdsutredningen* (antagen av Kollektivtrafiknämnden 2014) har Västtrafik utvecklat kollektivtrafiken för att säkerställa en lägsta nivå av

resmöjligheter och Närtrafiken finns från och med december 2016 i regionens samtliga 49 kommuner. Konceptet har visat sig vara lyckat och efter utökningen av Närtrafik har antalet resor ökat. Fördelarna med förbeställd kollektivtrafik är att den endast körs när någon har beställt en resa, vilket minskar risken för att tomma bussar kör i onödan. Dessutom ökar den sociala tillgängligheten för personer som saknar körkort eller tillgång till egen bil.

Nästa steg för Västtrafik är att öka samordningen mellan olika tjänster av kollektivtrafik och en digitalisering för att förenkla för kunden. Västtrafik ämnar att utveckla den förbeställda kollektivtrafiken med syfte att nå ett fullt integrerat kollektivtrafiknät. Utvecklingen av tjänsten grundar sig bland annat på utvärderingen som gjordes i samband med ett pilotprojekt för Närtrafik som genomfördes 2014. Närtrafikresan beställs över telefon senast en timme innan avfärd och avgiften motsvarar en enkelbiljett i kollektivtrafiken. Resan körs av taxi och Västtrafik har avtal med ett 50-tal bolag runt om i regionen.

Samtal med Maja Söderberg,

initiativtagare till projektet Mobilsamåkning

Maja Söderberg är en av initiativtagarna bakom projektet Mobilsamåkning som startade i den småländska byn Tolg (2010).

Appen Mobilsamåkning

Idén till projektet föddes efter ett visionsmöte som ordnades av sockenrådet i Tolg, en by i närheten av Växjö. På mötet definierades de viktigaste framtidsutmaningarna för byn. Avsaknad av kollektivtrafik var en svaghet för byn och kommunikationer till och från byn stod högst på listan. Vid mötet ansågs lösningen vara bättre bussförbindelse. Sockenrådet insåg dock att orten, med sina cirka 550 invånare, inte kommer att få kollektivtrafik inom en överskådlig tid och de behövde tänka ut andra lösningar.

Sockenrådet ansökte om LEADER-bidrag, vilket kunde finansiera framtagandet av den tekniska lösningen. Sockenrådet såg ett värde i att själva utforma tekniken och appen som kunde anpassas utifrån geografien och sockenrådets krav på trygghet och betalsystem.

Appen är inte framtagen för att konkurrera med den regionala kollektivtrafiken utan ska fungera som ett komplement till befintliga kollektivtrafiknätet. Företaget Mobilsamåkning AB bildades när intresset ökade från andra orter. Konceptet går att applicera till andra platser och finns numera även i 13 andra bygder.

Mervärden med samåkning

Utifrån utvärderingar som gjorts av projektet och utifrån Majas egna erfarenheter är de sociala vinsterna de största värdena med samåkning.

För en ort kan samåkning även bidra till ökad integration av nyanlända. Samåkning kan vara ett verktyg för att skapa mötesplatser där by-identiteten och vi-känslan skapas. Genom samåkning minskar avstånd mellan människor och det blir lättare att be om och erbjuda hjälp till varandra även kring andra frågor.

”De sociala vinsterna är klart de största; att lära känna varandra i bygden. Det skapas ett forum, en mötesplats.”

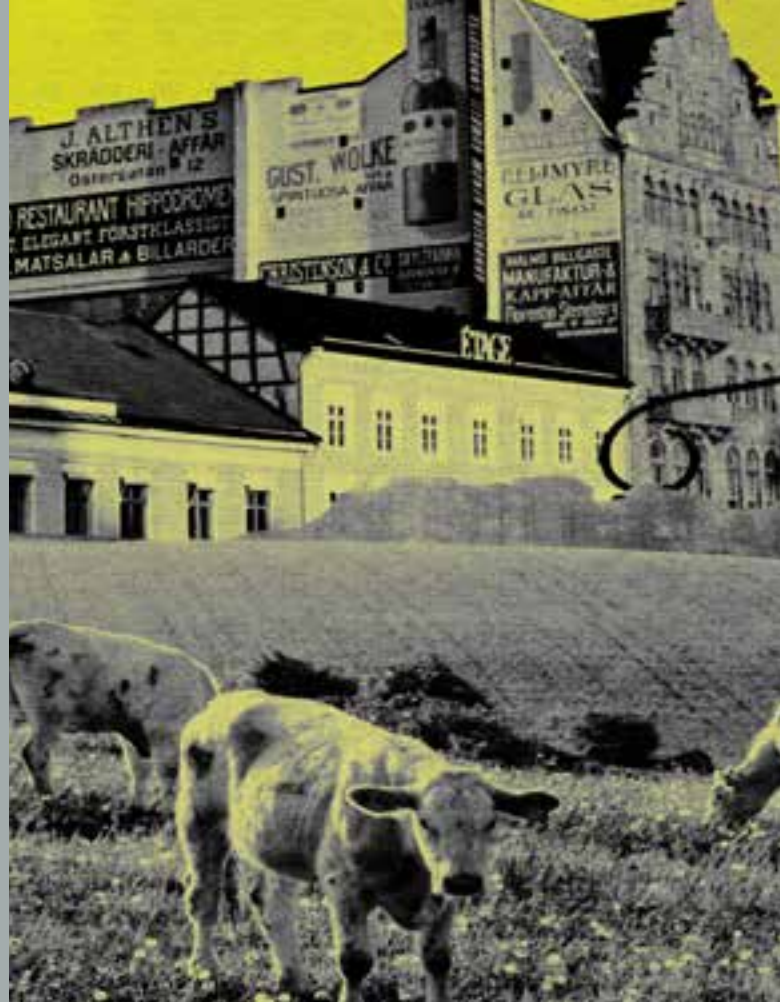
Ökad attraktivitet för orten

För byn Tolg, där allt startade, syns en ökad attraktivitet genom att fler väljer att flytta till byn. En anledning kan vara att det finns ett lokalt engagemang som kan attrahera många människor. Det har även blivit lättare att pendla till Växjö och många andra byar genom samåkning. För att minska behovet av resor till och från arbetsplatser har även ett lokalt kontorshotell skapats.

Sockenrådets roll

Sockenrådet har den bärande rollen i utvecklingen av byn Tolg. Vart tredje år arrangeras framtidsmöten med syfte att samla byborna för att diskutera byns framtid. Sockenrådet skapar en plattform för möten och diskussioner, vilket ofta leder till att fler väljer att engagera sig. Där föds initiativ, arbetsgrupper bildas och många företag har startats utifrån idéer som uppkommit under framtidsmötena. Exempelvis driver idrottsföreningen café en kväll i veckan med syfte att främja integration genom att nyanlända ungdomar och ungdomar uppväxta på orten får en mötesplats.

Planera för *stad* och *landsbygd*

Verktyg för en hållbar **PLANERING**

Planering ger riktlinjer för utveckling av bebyggelse, service, kommunikationer, infrastruktur och miljö och ger därigenom förutsättningar för att olika samhällsintressen ska kunna utvecklas. Därför är planeringen ett viktigt verktyg för Skånes utveckling. I Skåne utgör Strukturbild för Skåne en arena för dialogen kring kopplingen mellan regional utveckling och fysisk planering. I fokus för dialogen står behovet av att utveckla hållbara fysiska strukturer. Hållbara ur såväl socialt, ekonomiskt och miljömässigt perspektiv.

Strukturbild för Skåne har i nära samverkan med Skånes 33 kommuner tagit fram ett gemensamt kunskapsunderlag och strategier för hur Det flerkärmiga Skåne bör utvecklas. I dessa strategier poängteras vikten av att koppla samman de regionala kärnorna med varandra och sitt omland och att stärka samspelet mellan stad och landsbygd. Men vad innebär detta?

I fokus för den seminarierie som genomfördes 2016-2017 stod att utveckla ett stöd för planering som stärker både stad och landsbygd. Detta planeringsverktyg är tänkt att kunna användas i hela planeringsprocessen, från översiktlig planering till enskilda bygglov, från tidiga planeringsfaser till genomförande. Det gör inte anspråk på att vara komplett, utan är snarare tänkt att ge inspiration till samtal och konkretisera vad samspel mellan stad och landsbygd kan vara. Planeringsverktyget kan fungera som stöd för inventering och för att identifiera organisatoriska behov. Hur kan en kommun aktivt påverka utvecklingen på landsbygden?

Många av de planeringsinsatser som lyfts är inte specifika för vare sig staden eller landsbygden. Många aspekter som lyfts i stadsplaneringen behöver också belysas för landsbygdsmiljöerna. Däremot kan det skilja sig hur det konkreta genomförandet ser ut; till exempel skala, resursmässiga förutsättningar och möjlighet att skapa delaktighet.

Några övergripande slutsatser som dragits av samtalen under seminarierien

- Skåne har ur ett svenskt perspektiv unika förutsättningar genom sin tätortstäthet och flerkärmiga ortstruktur.
- Staden växer inte på bekostnad av landsbygden.
- Samverkan mellan berörda aktörer är en grundförutsättning för en relevant planering oavsett geografisk plats. Region, kommun, lokala aktörer och lokalt näringsliv behöver engageras i utvecklingen.
- Det är viktigt att skapa lokalt engagemang och tilltro till bygden. Politiken har stora möjligheter att skapa engagemang och lokal kraft.
- Basbehov som digital tillgänglighet måste lösas.
- Tillgänglighet och tillgång till fysiska mötesplatser är lika viktiga på landsbygden som i staden.
- Koncentrera funktionerna och målpunkterna i den lilla orten.
- Det är viktigt att tänka utanför administrativa gränser.

Ökad SAMVERKAN

Bredda samverkan och reflektera över det offentliga organisation

Det krävs gemensamma krafter för att hantera den komplexitet som samhällsutvecklingen innebär. Samhällets utveckling ställer också allt större krav på flexibilitet och tvärsektorielt arbete i den offentliga förvaltningen. Den traditionella organisationen håller på att förändras mot en ny offentlig samhällsstyrning med samverkan mellan privata och enskilda idéskapare. Stuprörsorganisationer omvandlas till nätverksbyggare. Samtidigt tar landsbygdsarbete tid. Det är viktigt att vara uthållig i arbetet och ha en stark intern organisation för att kunna arbeta långsiktigt. Med minskade offentliga resurser kommer det också att krävas att kommunen nyttjar och främjar det lokala engagemanget. Flera aktörer måste ta en större gemensam roll.

Tydliggör medborgarens delaktighet och ansvar

Att låta medborgarna vara delaktiga i förändringsprocesser som sker i samhället är viktigt för att människor ska känna sig inkluderade och känna ägarskap till sin närmiljö. Samtidigt sker många förändringsprocesser just för att medborgare tar egna initiativ. Men på vem läggs ansvaret för att samhället ska utvecklas? Förväntas landsbygdsbor själva lösa problem, medan det offentliga tar hand om stadens utmaningar? På landsbygden finns ofta en gemenskap och handlingskraft som kan nyttjas för att skapa delaktighet. Det är samtidigt viktigt att göra tydligt vilket ansvar som ligger på det offentliga respektive medborgaren.

Nyttja lokalt ledd utveckling med Leader-metoden

Leader är en arbetsmetod inom EU för att gynna lokalt ledd utveckling, som bygger på samarbeten, lokala initiativ och lokala förutsättningar. Grundidén med Leader-metoden är att det är de boende och verksamma inom ett område som driver och påverkar den lokala utvecklingen. Arbetet utgår bland annat från ett underifrånperspektiv utifrån lokala förutsättningar och initiativ. Föreningar, företag, organisationer och

myndigheter kan söka stöd med hjälp av det lokala Leader-området. Stöd kan ges till projekt som gynnar en större allmänhet eller till enskilda företag i genomförande, samarbeten eller driftstöd. Utifrån Leaderarbeten kan nya forum och mötesplatser skapas och människor ges möjlighet att driva gemensamma utvecklingsarbeten.

Kan samarbeten stärkas för att skapa bättre synergieffekter mellan kommunernas utvecklingsarbeten och de projekt som finns inom Skånes Leader-områden?

ANALYSER

- Undersök vilken kultur och handlingskraft det finns i bygden inför en förändrings- eller planeringsprocess.
- Identifiera bredden av aktörer som är berörda och för dialog med dessa.

INSATSER

- Se till att det finns tydliga och enkla ingångar i organisationen för medborgare, företagare och andra som vill genomföra en idé. Behöver organisationen ändras för att möta dagens behov?
- Involvera medborgaren för att ta del av lokal kunskap, skapa engagemang och förankring och få så stor utdelning som möjligt av de resurser som finns.
- För en utveckling av alla delar av kommunen behöver landsbygdsarbetet förankras hos representanter från politiken, lokala entreprenörer och andra lokala aktörer.
- Förädla det som redan finns och koppla samman människor. Nyttja samverkansformer enligt Leader-metoden och informera om möjligheten till stöd och konkreta insatser.

Gemensam vision och **TYDLIG IDENTITET**

Skapa en gemensam vision som grund för planeringen

För att skapa engagemang och vilja att utveckla krävs en gemensam bild och stolthet över bygdens identitet. Vikten av att bjuda in brett till samtal och lyssna av och skapa en verklig delaktighet är avgörande. I detta arbete krävs såväl representation från föreningar och andra ideella aktörer, invånare och företag i alla delar av kommunen. Det behövs en genomtänkt strategi för att nå olika målgrupper och få en bred representativitet vad gäller kön, ålder, kulturell och socioekonomisk bakgrund. Parallellt med den långsiktiga planeringen krävs också insatser och konkreta åtgärder under en kortare tidshorisont som visar invånarna resultat.

Se bortom administrativa gränser

När det gäller landsbygdens utveckling är kommungränsen oftast ointressant. Boende och verksamma rör sig över kommungränser för arbete, utbildning, service och upplevelser. För landsbygden blir detta extra tydligt, då aspekter som flyttmönster, demografi, företagsamhet med mera studeras.

Analysera landskapet – såväl stad som landsbygd

För att fördjupa kunskapen kring vilka olika stads- och landsbygder som finns i kommunen behöver olika analyser genomföras. Det finns en rad olika analysmetoder, från enklare SWOT-analyser och landskapsanalyser till omvärldsanalyser och mer utvecklade landskapskaraktärsbeskrivningar. I en karaktärsanalys identifieras landskaps särskiljande grunddrag, struktur och innehåll, det vill säga det som kännetecknar ett visst landskap och ger det dess särart. Karaktärsanalysen är ett försök att ge ett värderingsfritt underlag som grund för framtida ställningstaganden.

Medvetandegör den urbana normen

Genom att ställa staden och landsbygden mot varandra blir intrycket oftast att skillnaderna mellan dessa är större än de är. Dessutom finns det inte en stad eller en landsbygd, utan de har sina olika karaktärer, styrkor och utmaningar. Därför är en viktig grund för planeringen att medvetandegöra den urbana normen och våga ifrågasätta denna. Kunskapen om landsbygdernas olika förutsättningar och potentialer behöver i många fall fördjupas och därför kan framtagande av en landsbygdsstrategi vara värdefull. Samtidigt riskerar detta att överdriva landsbygdernas särskildheter i förhållande till staden, då de lyfts ur sitt sammanhang.

ANALYSER

- Analysera och kartlägg för att få ett bra underlag för arbetet med vision och utvecklingsmål. SWOT-analyser, omvärldsanalyser och landskapskaraktärsanalyser är exempel på verktyg för detta. Tänk bortom kommungränsen, invånaren lever och verkar över kommungränsen.
- Lyssna på dem som bor på platsen - de har ofta en tydlig bild av bygdens identitet och potential.
- Hitta guldkornen i varje del och lyft fram platsernas historia.

INSATSER

- Våga prioritera och välja bort, men gör detta transparent.
- Skapa en konstruktiv målbild utifrån den gemensamma identiteten för att stärka bygden.
- Nyttja kraften i storytelling och involvera lokal media till att förmedla den.

Tänk **CIRKULÄR EKONOMI** i planeringen

Se potentialen med samutnyttjande istället för konkurrenstänkande

I en cirkulär ekonomi är materialflöden cirkulära så att produkter går att användas och konsumeras med minimalt råvaruuttag och genererat avfall. Men hur ser kopplingen till samhällsplanering ut och hur kan planeringen underlätta och hantera en övergång till cirkulär ekonomi?

En grundläggande aspekt för den cirkulära ekonomins möjligheter är det ömsesidiga beroendet mellan stad och landsbygd. Det är också viktigt att lyfta potentialen för samutnyttjande och att fundera på hur en resurs kan nyttjas av flera istället för att tänka i konkurrenstermer.

Tänk cirkulärt inom transporter och resande

Ett cirkulärt perspektiv på transporter och resande handlar både om att minska transportbehovet och att transporterna sker med förnybara drivmedel. Ett utbyggt fibernät är en del av cirkulär ekonomin genom att detta minskar behovet av transporter. Att verka för en samordnad logistik är ett annat sätt att minska transportbehovet. Insatser som pendlarparkeringar, utvecklade lösningar för samåkning och en utbyggd infrastruktur med alternativa bränslen och laddstolpar i stad och på landsbygd är andra exempel på insatser som stödjer en övergång till en cirkulär ekonomi.

Tänk cirkulärt inom byggande och boende

Inom byggandet handlar den cirkulära ekonomin mycket om val av material och energianvändning. Men det handlar även om vikten av att motverka spridd bebyggelse som kräver mer resurser för att försörja med infrastruktur för vatten, avlopp och energi. Spridd bebyggelse är mindre yteffektiv och innebär också ett större anspråk på markresursen.

Som planerare är det också viktigt att hålla koll på trender och våga tänka nytt. Nya boendekoncept som möjliggör mindre resursanvändning kan utvecklas.

Genom tredimensionell fastighetsbildning kan samma byggnad nyttjas för flera funktioner och därmed användas större del av dygnet eller året.

Många kommuner har sedan länge hanterat energi-produktion utifrån ett cirkulärt perspektiv, genom att identifiera potentialen och platser för förnybar energi-produktion som vindkraft, solenergi etcetera.

Ge förutsättningar för cirkulära tjänster att utvecklas

Identifiera platser med potential för delningstjänster. Dessa noder kan behöva vissa faciliteter för att fungera som nod, som en lokal eller tillgång till el och vatten. Exempel på cirkulära tjänster är Fritidsbanken som lånar ut fritidsutrustning eller Verktygsbiblioteket i Malmö.

ANALYSER

- Följ utvecklingen och analysera konsekvenserna av ny teknik. Vad innebär t.ex. ökande bilpoolsanvändning eller självkörande bilar för behov av infrastruktur?
- Ett cirkulärt tänk i byggprocessen kan innebära ökande byggkostnader, t.ex. hållbara material. Hur ska det hanteras?

INSATSER

- Undvik spridd bebyggelse.
- Bygg pendlarparkeringar i strategiska lägen.
- Planera för plats för bilpooler, cykelsystem, parkeringsmöjlighet vid anslutningspunkter.
- Bygg ut fibernätet för att minska resbehovet.
- Erbjud bra system för sopsortering och källsortera avloppsvatten för att återcirkulera näring.
- Tydliggör och visa på flödena mellan stad och land, exempelvis var maten kommer från.

Verka för en **ATTRAKTIV LIVSMILJÖ**

Ha en medveten bebyggelsestrategi som främjar attraktivitet

På landsbygden kan det handla om att bevara bykänslan genom ett byggande som anpassas till karaktären. Samtidigt kan miljön i en by behöva utmanas med en ökad variation i uttryck eller bebyggelse typer, precis som sker i staden. För att kunna göra detta är det viktigt att förankra och ha mod att våga fullfölja idéer.

En bebyggelsestrategi som ska leda till en attraktiv livsmiljö behöver lyfta motstridiga intressen och identifiera målkonflikterna. Först då kan kommunen vara tydlig med vilka prioriteringar som behöver göras och skapa en legitimitet för dessa. En viktig fråga i detta sammanhang är förhållningssättet till exploatering av jordbruksmark. Skånes jordbruksmark är en ändlig resurs och kommer bli allt viktigare för livsmedelsproduktion, men även för andra ekosystemtjänster. För att inte bygga bort denna utvecklingspotential är det därför viktigt med en restriktiv hållning kring exploatering av åkermark.

Ge förutsättningar för god tillgång till samhällstjänster

Genom att koncentrera bebyggelseutvecklingen ges bättre förutsättningar till närhet till välfärdstjänster, såsom förskola och kollektivtrafik. Det ökar också möjligheten till andra grundläggande förutsättningar för en attraktiv livsmiljö, som vatten och avlopp, hållbara energilösningar, vågar och utbyggt fibernät.

För att ge så bra förutsättningar som möjligt vad gäller tillgänglighet till service kan innovativa lösningar behövas. Kanske kan kommunen agera fastighetsägare i ett strategiskt läge på landsbygden och hyra ut lokalen till olika aktörer som får driva verksamheter, såväl kommersiella som ickekommersiella?

Planera för fysiska och digitala mötesplatser

Genom den fysiska planeringen kan en grund skapas för ett smidigt vardagsliv och trivsamma miljöer för boende och vistelse. Mötesplatser är viktiga både i staden och på landsbygden. När samhällsservice i allt

större utsträckning koncentreras till städerna eller till digitala plattformar blir den fysiska mötesplatsen i byn än viktigare att utveckla. Samtidigt erbjuder sociala medier nya mötesplatser som kan binda samman bygden. Sociala medier kan bidra för att ge lokal närvaro, men det är viktigt att inse att de inte passar för alla. De kompletterar, snarare än ersätter, de fysiska mötesplatserna.

Den fysiska mötesplatsen blir värdefull först då den befolkas. För att se till att detta händer kan olika evenemang anordnas. Det kan vara allt från enkla spontanta till mer avancerade evenemang anordnade av lokala föreningen, kommunen eller andra aktörer.

ANALYSER

- Analysera vilka byggda och anlagda tillägg bymiljön tål. Men våga också utmana.
- Utforska ortens eller byns kultur och karaktär. Vad utgör dess identitet och särprägel? Finns potential för förtätning och hur kan det göras utan att förstöra bykänslan?
- Identifiera målkonflikter och tydliggör prioriteringar.
- Analysera behovet av mötesplatser - vad finns idag och vilka kan utvecklas vidare, gärna i anslutning till befintliga målpunkter.

INSATSER

- Säkra framtida långsiktiga möjligheter genom strategiska markköp.
- Förädla och underhåll mötesplatser.
- Anordna lokala event som skapar möten och som kan fungera som verktyg för integration och social sammanhållning.
- Planera så att det skapas goda förutsättningar att underlätta livspusslet. Fråga invånarna vilka behov som finns.

Ge utrymme för **KULTUREN** att utvecklas

Nyttja kulturlandskapet

Kulturlandskapet och dess särpräglade miljöer utgör en stor resurs genom att vara attraktiva rekreations- och livsmiljöer. Genom att lyfta berättelsen om platsen och dess historia kan kulturmiljövårderna användas till att levandegöra bygden och skapa en gemensam identitet för bygdens invånare. Kulturlandskapet ger också en god grund för att utveckla en stark besöksnäring.

Stimulera skapande och kulturutbyte

Kulturlandskapet och det lokala kulturutbudet har en viktig sammanlänkande roll och är en plattform för kunskap och utveckling. Kultur och evenemang skapar ofta stora mervärde för en plats. Att på olika sätt underlätta för kulturutbyte kan också leda till en bättre integration mellan befintlig befolkning och nyinflyttade.

Det finns en stor potential i kreativa miljöer och nätverk som uppkommit genom privata initiativ. Ta tillvara dessa genom att lyssna av vilka behov som finns för att de ska kunna utvecklas vidare. Bibliotek i mindre orter kan också nyttjas som samlingspunkt för andra kulturverksamheter. Saknas fast bibliotek kanske ett mobilt bibliotek eller kulturverksamhet kan tillgängliggöra kulturutbudet i större del av kommunen.

Genom digitalisering finns möjligheter till kulturupplevelser på distans, vilket skapar nya förutsättningar för invånare att både ta del av och bidra till kulturutbud oberoende av plats.

ANALYSER

- Identifiera den lokala kulturen i översiktsplanearbetet.
- Kartlägg de kreativa miljöer och lokalt kulturutbud som finns runt om i kommunen, genom dialog med exempelvis medborgarna och föreningsliv.

INSATSER

- Lyft fram platsens historia.
- Använd potentialen i berättelseskapande om en plats.
- Möjliggör kulturupplevelser på distans genom utbyggt fibernät och samlingslokaler med uppkoppling.
- Stöd evenemang och ge förutsättningar för lokalt kulturutbud att utvecklas i alla delar av kommunen.

Bibliotek i mindre orter kan också nyttjas som samlingspunkt för andra kulturverksamheter.

Verka för ett attraktivt **BOSTADSBYGGANDE**

Stimulera bostadsbyggandet i den lilla orten

Även om bostadsbyggandet till stor del påverkas av större trender och konjunktur har kommunen stort handlingsutrymme att själva verka för att få igång byggandet på en plats. Det behöver finnas en politisk övertygelse och mod för att göra kommunen attraktiv för byggande. I grunden ligger en tydlig gemensam kommunal självbild för att lyckas. Att stimulera ett ökat bostadsbyggande behöver genomsyra alla kommunala beslut, vilket ställer stora krav på en bred kompetens inom förvaltningarna.

Finansering

Våga satsa och utmana föreställningen om att det inte finns lönsamhet i byggande eller uthyrande av lägenheter i mindre orter, men var tydlig med vilka kostnader som ligger på byggaktören.

Nya former för finansiering vid nybyggnation kan testas, exempelvis att kommunen erbjuder bankgaranti. Samverka med lokala bankkontor vilka ofta har stor betydelse för att skapa tilltro till bostadsbyggandet i den mindre orten.

Attraktivitet och service

Var tydlig med vad det offentliga erbjuder i form av serviceutbud - vilka förväntningar kan medborgarna ha på den offentliga servicen? Planera så att det skapas goda förutsättningar att underlätta vardslivet. Det är viktigt att tänka på helheten redan i idéstadiet – att inte bygga och sedan sakna infrastrukturen.

Verka för flexibla och kreativa alternativa arbetsplatser samt större flexibilitet från arbetsgivaren för att underlätta arbete på distans.

ANALYSER

- Utforska nya finansieringsmöjligheter – vad kan kommunen göra?
- Utveckla byar kring befintlig kollektivtrafik.
- Identifiera mark för exploatering i stationsnära läge.
- Analysera vilka tillägg bykänslan tål. Kan ett annat arkitektoniskt uttryck utmana på ett bra sätt?
- Analysera efterfrågan och behovet av åtgärder som kan stimulera flyttkedjor, exempelvis livsstilsboende.

INSATSER

- Tydliggör det kommunala bostadsbolagets ansvar. Bostadsbolaget kan få i uppdrag att gå i framkant och visa att det finns en marknad.
- Marknadsför kommunens kvaliteter, särskilt i de delar där byggandet inte går av sig självt.
- Stimulera lokalt engagemang. Få lokala och mindre byggbolag och exploatörer att våga satsa.
- Se till att det finns flexibla detaljplaner och översiktsplan som säkerställer befintliga värden, men ger utrymme för olika utvecklingsmöjligheter.
- Idéer finns i den mindre orten och på landsbygden – ta tillvara dessa. Engagera medborgare. Underlätta för utvecklingsprojekt och samarbeten mellan ideell, privat och offentlig sektor.
- Nyttja fördelen med att det kan vara lättare att testa idéer i mindre skala på mindre orter. Här kan det finnas möjligheter att vara extra innovativ - både när det gäller byggprocesser och materialval.

Planera för en HÅLLBAR RÖRLIGHET

Styr mot ett hållbart resande

Att planera för en hållbar rörlighet kräver ett hela-resan-perspektiv. Stora kampanjer och satsningar görs ofta i städerna men skulle fungera även på andra platser i mindre skala. För att styra resandet mot mer hållbara alternativ behövs såväl mjuka som fysiska åtgärder. För att nå en hållbar rörlighet krävs insatser från många olika aktörer, såväl offentliga som privata.

Det behöver tydliggöras hur strukturerna hänger samman, från det övergripande trafiknätet som binder samman regionala kärnor, ner till det mer finmaskiga nätet som kopplar upp.

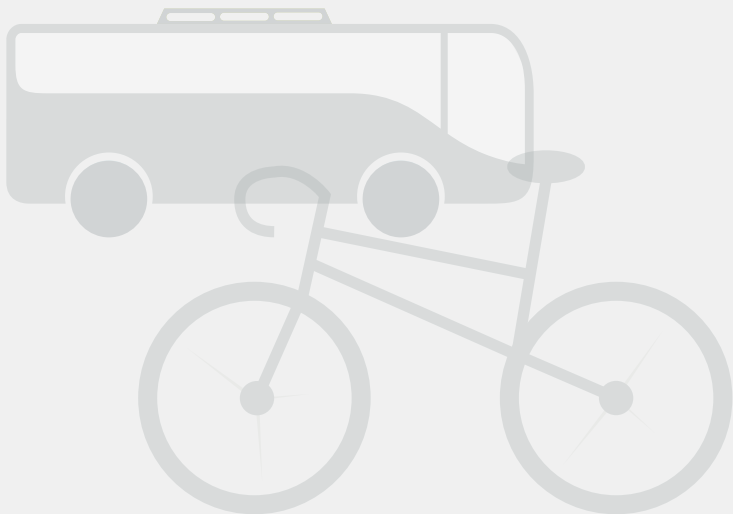
Översiktsplaneprocessen kan nyttjas för att hitta de behov som finns och vilka prioriteringar som behöver göras. Vad kan invånare, företagare, föreningar och andra aktörer förvänta sig för tillgänglighet framöver? Det är viktigt att dessa prioriteringar kommuniceras öppet och tydligt.

ANALYSER

- Kartlägg infrastrukturnätet i översiktsplanen, från det övergripande ner till den finmaskiga nivån. Var finns brister och utvecklingsmöjligheter? Det kan handla om bristande cykellänkar för att ta sig till närmaste serviceort som ligger på andra sidan kommungränsen.
- Kartlägg invånarnas rörelse- och beteendemönster, i exempelvis översiktsplaneprocessen, för att hitta upptagningsområden och behov. Tänk utanför de administrativa gränserna för att fånga upp behoven.

INSATSER

- Identifiera var potentialen för att få större andel kollektivtrafikresanden är störst och rikta insatser dit.
- Verka för att infrastruktur för fossilfria drivmedel byggs ut i hela kommunen som laddstationer etcetera.
- Arbeta med att förändra kultur, vanor och inställningar för att främja ett mer hållbart resätt. Detta kan göras genom till exempel marknadsföring och målgruppsriktade kampanjer.
- Använd parkeringsriktlinjer för att styra mot hållbara transportmedel, till exempel genom parkeringsavgifter i orternas centrum.
- Skapa incitament för att välja hållbara färdmedel, till exempel genom säkra pendlarparkeringar, kampanjer och fånga upp ett hela-resan-perspektiv.
- Stöd privata initiativ till nya innovationer som exempelvis företag som organiserar samåkning.
- Samordna skoltrafiken med kollektivtrafiken.

Planera för en **DIGITAL TILLGÄNGLIGHET**

Bygg ut fiber i hela kommunen

Tillgång till snabb digital uppkoppling är en förutsättning för att hela Skåne ska leva och för att människor ska kunna bo och verka i hela regionen. Nyttja digitaliseringens möjligheter - vilka av dagens behov kan komma att ändras med framtida digitala tjänster?

Möjlighet att ansluta till fiber och tillgänglighet till digitala tjänster är viktigt för att bibehålla och skapa attraktivitet. Digitala verktyg skapar förbättringar för att stärka bygden och erbjuda jämlik servicetillgång. Utbyggnaden av fiber är en strategisk fråga för kommunen och behöver därför lyftas och hanteras på strategisk nivå, exempelvis i översiktsplanen.

ANALYSER

- Ha i beaktning framtida förändringar som digitaliseringen kan möjliggöra, så som vård och lärande på distans och näthandel. Ha i beaktning vilken påverkan detta kan ha på de fysiska strukturerna.
- Identifiera fiberutbyggnadens nuläge och ta fram prognoser. Kommer målen att nås?
- Behövs en bredare förankring av frågorna inom organisationen?

INSATSER

- Bygg ut fiber i hela kommunen.
- Samordna utbyggnaden av fiber över kommungränserna.
- Ta fram detaljplaner som möjliggör uppförande av kontorshotell. Genom att göra detta i anslutning till andra centrala funktioner kan den mindre ortens attraktivitet öka. Digital tillgång möjliggör för arbeten på distans.
- Fiberutbyggnaden behöver ses som en strategisk fråga för kommunen. Att ansluta alla fastigheter till fiber kan möjliggöra för att förlänga fritidsbornas vistelser, vilket kan leda till att fler väljer att flytta till en plats permanent.

Skapa förutsättningar för **BESÖKSNÄRING & NÄRINGS LIV**

Underlätta för innovationer och näringslivet att utvecklas

För att möjliggöra för näringslivet att utvecklas och nya idéer och innovationer att kunna gro krävs plattformar för samverkan och tydliga ingångar i kommunen. Det kan finnas ett behov av att se över om det behövs ett nytt synsätt på styrning och hantering av idéer och innovationer - från linjärt till horisontellt arbetssätt. För näringsidkare gäller det att vara öppen för samverkan och motiveras av andras framgångar.

Det offentliga kan stödja det lokala näringslivet och möjliggöra innovationer utifrån vilka krav som ställs i den offentliga upphandlingen.

Besöksnäringen lyfter hela samhället

I kommuner med stark besöksnäring skapas ofta mervärde för hela samhället i form nya arbetstillfällen och ökade skatteintäkter. Kommunen kan verka för insatser som främjar att besöksäsongerna förlängs. Men det ställer också krav på kommunen att tillvarata möjligheterna och se hela besöksnäringens potential.

ANALYSER

- Kartlägg hur näringslivet ser ut och utvecklas i hela kommunen.
- Vilka besöksmål finns i kommunen och hur fungerar samverkan inom besöksnäringen över kommungränserna?

INSATSER

- Skapa tydliga ingångar i kommunen. Det gäller att tillvarata idéer och se till att de tidigt får det stöd de behöver. Därigenom kan kommunen stötta bra idéer och underlätta implementering.
- Nyttja möjligheterna med offentlig upphandling. Underlätta innovationsupphandlingar och stöd därmed lokal idéutveckling.
- Rikta fokus på hantering av delningsekonomi, arbetsintegrerade frågor, sociala innovationer och överenskommelseprocesser i det strategiska arbetet med att utveckla näringslivet.
- Väg in besöksnäringens behov i den översiktliga planeringen. Det kan exempelvis handla om parkeringsplatser vid sevärdheter, utsiktsplatser, faciliteter samt platser för fossilfri laddning av bilar. Det som gör området attraktivt för besöksnäringen gör det också ofta attraktivt för invånarna.
- Tänk utanför de administrativa gränserna, besökarna tänker inte gränser utan platser och områden. Områden kan vara hela bygder eller karaktärsområden.

REFERENSER

Allt om landet – en sammanfattning. Jordbruksverket. 2013.

Bortom storstaden. Tidskriften stad, Movium. Mars 2017

Bredbandsstrategi för Skåne. Region Skåne. 2012.

Bytespunkten som mötesplats – attraktiva bytespunkter med människan i centrum. Region Skåne. 2011.

Cykelstrategi för Skåne. Region Skåne. 2017

Det öppna Skåne 2030. Region Skåne. 2014.

Landsbygdsutredning. Kollektivtrafik i Västra Götaland. Kollektivtrafiknämnden, Västra Götalandsregionen. 2014.

Städer och deras tillväxtförutsättningar – en beskrivning av olika städer och deras förutsättningar för tillväxt. Tillväxtanalys, Rapport 2011:08.

Landsbyggsdefinitioner i Sverige och andra länder. Glesbygdsverket. 2008.

Detta driver bostadsbyggandet i Skåne. Region Skåne och Sveriges Byggindustrier Syd. 2016.

Ett attraktivt Skåne – Regionala sverigeprogrammet Skåne 2014-2018. Region Skåne. 2014.

Folkhälsorapport Skåne 2013 - en undersökning om vuxnas livsvillkor, levnadsvanor och hälsa. Region Skåne. 2013.

Geografiska begrepp och termer: Olsson och Vilhelmson. 1997

Miljöstrategiskt program för Region Skåne 2017-2020. Region Skåne. 2017.

Mobilitet och transportlösningar på landsbygd. VTI. 2017

Mobilitetsplan för Skåne. Region Skåne. 2017.

Morgondagens boende- och flyttmönster del 1. Varför flyttar vi? Kairos Future. 2016.

Morgondagens boende- och flyttmönster del 2. Vad är en attraktiv plats? Kairos Future. 2016.

Planera för det digitala samhället – fysisk planering som verktyg för fiberutbyggnaden i Skåne, Region Skåne. 2017.

Priser och produkter i kollektivtrafiken 2018. Region Blekinge. 2017.

Regional bostadsmarknadsanalys. En lägesbild över bostadsmarknaden i Skåne 2017. Länsstyrelsen i Skåne län. 2017.

Regional kulturplan för Skåne 2016-2019, Region Skåne. 2015.

Skåne växer - kommundialog. Strukturbild för Skåne. 2010.

Strategi för ett hållbart transportsystem i Skåne 2050. Region Skåne. 2017.

Strategi för ett hållbart transportsystem i Skåne 2050. Region Skåne. 2017.

Strategier för Det flerkärniga Skåne. Region Skåne. 2013.

Sveriges nya geografi. Arena för tillväxt. 2017.

Trendrapport 2016. Så vill svenskarna bo i framtiden. Svensk fastighetsförmedling. 2016.

Västtrafiks prisjustering för 2018. Västra Götalands Regionen. 2017

Foto: Scandinav/Scandinav Bildbyrå (s 18), Kasper Dudzik (s 23), Astrakan/Scandinav Bildbyrå (s 28), Emmy Jonsson/Scandinav Bildbyrå (s 30), Johnér/Scandinav Bildbyrå (s 32, 34, 45), Local Food Nodes (s 36), Anne Dillner/Scandinav Bildbyrå (s 37), Anders Järkental/Scandinav Bildbyrå (s 38), Agnetha Tillnert/Scandinav Bildbyrå (s 40), Ulrika Kestere/Scandinav Bildbyrå (s 42), Eniro (s 49).

